

Indst. S. LIV.

(1914).

Indstilling fra den kombinerte budget- og militærkomite angaaende ekstraordinære bevilgninger og avsætninger til forsvaret.

(St. prp. nr. 120, dok. nr. 41 med 2 tillæg).

Til Stortinget.

I den foreliggende proposition om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret for budgettermin 1914—1915 opføres et samlet beløb av 11,6 millioner kroner, som fordeler sig paa følgende titler.

- Tit. 1, forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden (at avsætte) kr. 2 500 000,00.
- » 2, Tønsbergavsnittets befæstninger kr. 2 600 000,00.
 - » 3, flaatestationer — foruten de tidligere til Kristiansands og Trondhjems flaatestationer avsatte kr. 200 000,00 — kr. 1 500 000,00.
 - » 4, forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge (at avsætte) kr. 600 000,00.
 - » 5, kommandoplads paa befæstningerne kr. 300 000,00.
 - » 6, flyvevæsenet kr. 100 000,00.
 - » 7, diverse materiel for hæren kr. 500 000,00.
 - » 8, brisantammunition for hæren kr. 500 000,00.
 - » 9, beklædning og utrustning for hæren kr. 700 000,00.
 - » 10, bebyggelse paa befæstninger og ekser-serplads kr. 1 100 000,00.
 - » 11, forsterkning av Bergens befæstninger (at avsætte) kr. 500 000,00.

Tit. 12, mitraljoser med tilbehør for hæren (foruten de ved Kongsberg vaabenfabrik tidligere optjente overskud paa privatarbeide) kr. 400 000,00.

- » 13, hjemmefabrikation av torpedoer kr. 300 000,00.

Departementet bemerker i forelægget, at det oprindelig hadde tænkt at foreslaa bevilget ialt 12 millioner kroner til ekstraordinære forsvarsforanstaltninger svarende til det nettobeløb, som den i st. prp. nr. 119 foreslaaede ekstraordinære forsvarsskat er forutsat at utbringe. Av dette beløb er imidlertid som bekjendt eventuelt tænkt anvendt indtil kr. 400 000,00 til dækning av merutgifterne ved den besluttede forlængelse av regimentsskillingerne med 6 dage. Skulde det nævnte beløb paa kr. 400 000,00 ved den endelige balansering av statsbudgettet for 1914—1915 helt eller delvis kunne dækkes av ordinære midler, er det departementets forutsætning at et tilsvarende beløb blir avsat til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge utover de kr. 600 000,00, som er opført hertil i den foreliggende proposition.

Paa side 2 i propositionen, hvortil henvises, er der git en kort oversigt over, hvorledes de av departementet opførte beløb fordeles sig paa de forskjellige landsdele (avsnit)

*Nuværende mangler ved forsvaret i
Kristianiafjorden.*

Efter de foreliggende oplysninger har komiteen faat et sterkt indtryk av, at forsvaret av Kristianiafjorden for tiden lider av betænkelige mangler, idet der utenfor Oscarsborg ikke findes noget befæstet punkt eller avsnit, som direkte kan tjene til forsvar av fjorden eller som støtte for flaatens optræden.

Selv flaatens hovedstation (Karl Johans vern) ved Horten ligger nu helt uten beskyttelse ca. 25 kvm. fra det aapne hav (1 à 2 timers gang gjennom greit og rent farvand).

De gamle befæstninger ved Karl Johans vern, som i sin tid var bestykket med moderne og forholdsvis svært skyts, har i den sidste menneskealder været betragtet som betydningsløse for forsvaret og tages fortiden ikke med i mobiliseringsplanene.

Befæstningene og minelinjene ved Haa-øen i Tønsbergavsnittet ligger saa langt tilbaketrukne, at de neppe kan tillægges betydning for det direkte forsvar av Kristianiafjorden; om de end indirekte har sin opgave ved at skaffe flaaen et replipunkt.

En følge herav er, at flaatens mobiliseringsforholde er saa vanskelige og usikre, at det maa karakteriseres som uforsvarlig. Flaatens hovedstation, hvor størsteparten av det flytende materiel maa ligge oplagt, er utsat for overrumpling og ødelæggelse, forinden skibene kan sættes i kampdygtig stand. Forholdene er for tiden av den art, at i flaatens mobiliseringsplan indgaar evakuering og ubrukeliggjørelse av dens hovedstation (for det tilfælde, at den skulde falde i fiendehaand) — med andre ord: hvad der skulde være vor styrke, er vor svakhet.

Mangel paa befæstninger i Kristianiafjorden medfører svakhet ogsaa i et andet forhold, der direkte vedrører det hele landsforsvar.

For at beskytte landtilgangen til Kristiania og sikre hærens mobilisering er der i de senere aar (efter 1905) anlagt en række forberedte stillinger og befæstninger langs Glommenlinjen, som støtter sin høire fløi til Kristianiafjorden i nærheten av dennes munding.

Det er imidlertid indlysende, at skal denne forsvarslinje være effektiv, maa den ikke letteligen kunne omgaaes ved landsætning av fiendtlige hæravdelinger i dens ryg paa østsiden av Kristianiafjorden.

Med andre ord: forsvaret maa utstrækkes tversover Kristianiafjorden i en linje saa langt ute mot fjordens munding, som forholdene tillater.

Det falder i flaatens lod at sørge for denne del av forsvaret. Men spørsmålet blir da, om den kan magte det; og svaret er beklageligvis det, at under de nuværende befæstningsforhold i Kristianiafjorden vil det være mere end tvilsomt. For tiden kan vi ikke præstere det tilstrækkelige flaatemateriel — og ringe utsigt er der til, at vi i fremtiden vil kunne gjøre det — til at flaaen alene skal kunne spærre fjorden uten støtte av befæstninger. Særlig vil det skorte paa artilleriforsvar, hvis støtte undervandsbaater og torpedobaater ikke kan undvære. Artilleriforsvaret maa hovedsagelig overtages av befæstninger paa land.

Men selv om vor flaae var betydelig sterkere, end den nu er, vilde dette litet nytte, saa længe dens mobilisering er saa ubeskyttet, at den ikke kan ventes i kampberedt stand at kunne føres frem dit, hvor den skal optræde.

Som man ser, maa fremtidige forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden saaledes tildeles en dobbelt opgave, nemlig den, at dække flaatens mobilisering ved at beskytte dens hovedstation særlig mot en overrumpling, og at skaffe flaaen en kampstilling, hvor den i samvirke med hæren kan forsvare det hele fjordomraade utenfor Oscarsborg — hindre en fiende i at landsætte troppeavdelinger og idetheletat hindre al den skade, som vilde være følgen av en fiendtlig flaatens indtrængen i et saa viktig forsvarsomraade som Kristianiafjorden med tilgrænsende distrikter paa øst- og vestsiden.

Det er disse to opgaver, som foreligger til løsning, og hvad det gjælder, er, at vælge sted og midler saaledes, at de, om mulig kan løses samtidig og underrett.

Angaaende departementets stilling til heromhandlede spørsmål skal anføres:

Som det fremgaar av propositionen, har departementet ikke indtatt noget bestemt standpunkt likeoverfor løsningen av de her foreliggende spørsmål og fremsætter ikke endelig forslag om anvendelsen av samtlige de midler, som av det ekstraordinære beløp er tænkt anvendt til forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden. Departementet synes imidlertid foreløbig at være kommet til det resultat, at den nuværende svakhetstilstand bør bøtes paa ved, at der anlægges en krigsstation i det beskyttede Tønsbergavsnit, og at fjordens flankeforsvar utvikles saavel paa øst- som vestsiden.

Den nævnte krigsstation skulde skaffes de fornødne hjelpemidler av reparationsverksteder og lignende for at kunne danne en basis og repli for flaaen i krig. Likesom der her skulde overføres — dels allerede i fred, dels ved mobilisering — det værdifuldeste av forraad, materiel, m. v. fra Karljohansvern. Samtidig skulde dette sted oppretholdes, ialfald indtil videre, som fredsstation.

Departementet henviser i saa henseende til betænkning av Hortenskomiteen av 1906, hvori findes planer og omkostningsoverslag for en saadan krigsstation i Melsomvik (herom nærmere nedenfor).

Imidlertid uttaler departementet, at der i den sidste tid er reist krav paa undersøkelse av spørsmålet om at etablere en frontal spærring av fjorden utenfor Hortensavsnittet, eksempelvis over Rauø—Bolærene, at anlegget av krigsstationen maa sees i forbindelse med dette spørsmål, og at det derfor for nærværende kun vil foreslaa det til krigsstationen beregnede beløp av sats til forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden for senere at komme tilbake til saken.

Hvad angaar den anden foranstaltning — styrkelse av flankeforsvaret — da har departementet tatt mere bestemt standpunkt og foreslaar en sum (kr. 2 600 000,00) bevilget

til forbedring av Tønsbergavsnittets befæstninger.

Departementet anbefaler likeledes befæstning av Hvaleravsnittet ved anlæg av et fort paa Kjøkø; men uttaler, at ogsaa denne sak bør utestaa for at sees i forbindelse med det ovenfor nævnte spørsmål om en frontal spærring av fjorden.

Saavel hvad angaar Hvaleravsnittets som Tønsbergavsnittets befæstning, da støtter departementet sig til den saakaldte novemberkomitees uttalelser.

Det vil imidlertid sees, at denne komites betænkning gaar ut paa en frontal-spærring av fjorden ved en række av minelinjer i den ytterste del av Kristianiafjorden støttet til de nævnte flankestillinger paa begge sider av fjordbassinet.

Noget forslag om saadan spærring er dog ikke optatt av departementet.

Forøvrig henvises til propositionen.

Angaaende de militære autoriteters stilling skal anføres, idet forøvrig henvises til propositionen:

Der er i forelægget anført en række uttalelser av komiteer, kommissioner og militære autoriteter angaaende de heromhandlede forhold.

En flerhet av komiteerne og kommissionerne sees dog at ha arbeidet under bundne mandater og kun at ha behandlet enkelte sider av saken. Nogen fuld, sammenhengende behandling av den hele sak paa helt frit grundlag findes ikke. Det er uheldig, at forinden departementet har tatt standpunkt sees ikke saken at være optatt til drøftelse under saadanne forhold, at baade hærens og flaaens repræsentanter har hatt fuld anledning tilsammen at diskutere, og drøfte spørsmålene og ubundet søke at komme til et resultat. Der er grund til at tro, at om saa hadde været tilfældet, vilde flere av de nu fremtrædende avvikelser i opfatningen ikke ha gjort sig gjældende.

Vistnok hadde den saakaldte Hortenskomite av 1906 anledning til at ta spørsmålene i sin helhet under overveielse, og denne komite talte i sin midte officerer saavel av hær som av flaaen foruten civile ingeniører. Men ogsaa denne komites mandat var delvis bundet, og naar departementet nu

henholder sig til dens uttalelser angaaende en særegen krigsstation i Tønsbergavsnittet, da maa erindres — hvad departementet ikke nævner — at komiteen tok bestemt avstand fra et saadant arrangement, selv om den ifølge sit mandat var pliktig til at planlægge og beregne det.

Av størst interesse blandt de foreliggende uttalelser er forhandlingerne i Norges forsvarskommission av april d. a. Disse forhandlinger er ikke omhandlet i propositionen, men kun vedlagt som utrykt bilag, hvorfor nærværende komite har latt dem trykke som stortingsdokument nr. 41.

Men heller ikke denne kommissions uttalelser er avgitt paa helt frit grundlag, idet det vil sees, at som grundlag for kommissionens forhandlinger er av departementet fremlagt et allerede utarbeidet og spesificert forslag til anvendelsen av en bestemt sum (10 millioner kroner) som ekstraordinær bevilgning til forsvaret.

Av det av forsvarsdepartementets chef givne resumé av kommissionens forhandlinger fremgaar (st. dok. nr. 41 side 5), at en majoritet av Norges forsvarskommission — de 4 sjømilitære medlemmer samt ingeniørgeneralen — anbefaler et frontalt forsvar av Kristianiafjorden i forbindelse med forsterkning av Tønsberg- og Hvaleravsnittet, saaledes at marinens hovedstation sikres der, den ligger, og opprettelse av særegen krigshavn overflødiggjøres.

Angaaende det punkt i fjorden, hvor forsvaret bør legges, da peker disse officerer nærmest paa Bastø; men kommanderende admiral, til hvem de øvrige sjøofficerer slutter sig, sees ogsaa at ha uttalt, at forsvarslinjen bør legges lengst mulig ute i fjorden, og at linjen Rauø—Bolærene derfor frembyr store fordele.

Der anføres videre i resuméet, at kommanderende general, generalstabschefen — general Strugstad — og fæstningsgeneralen holder paa anlæg av en særskilt krigsstation i Tønsbergavsnittet i forbindelse med forsterkning av dettes og Hvaleravsnittets befæstning. Horten forutsættes da indtil videre beholdt som fredsstation.

Sammenholder man imidlertid hermed kommanderende generals og generalstabens uttalelser av henholdsvis 4de og 28de februar d. a., vil man faa et noget andet indtrykk av disse autoriteters stilling. Som man vil se anbefaler kommanderende general her (prp. pag. 33), at man istedetfor befæstningsanlæg legger større kraft paa utviklingen av det mobile sjøforsvar, likesom han bl. a. til grund for sit ræsonnement legger forutsætningen om: »kampberedskap til enhver tid av den fornødne styrke av de maritime forsvarsmidler« — noget, som, hvis det var økonomisk overkommelig for os, selvfølgelig vilde løse mange vanskeligheter og i væsentlig grad forandre forholdene.

Hvad generalstaben angaar, da uttaler den i sin ovennævnte skrivelse (general Hakon Hansen) til slutning (prp. pag. 28), at »der maa i forbindelse med flankeforsvaret visselig ogsaa anvendes et direkte forsvar av fjorden*).

Og hvad angaar de to komiteer, hvortil departementet særlig henviser (Hortenskomiteen av 1906 og novemberkomiteen av 1913), da er det meget langt fra, at disse komiteer kan tages til indtægt for departementets standpunkt, — tvertimot fraraader førstnevnte komite departementets projekt om en krigsstation og en fredsstation for flaaen; og hvad sidstnevnte komite angaar, da er dens planer, som tidligere nævnt, basert paa en frontal spærring av fjordens munding med minelinjer — noget, som ikke er medtat i departementets forslag.

Det bør endvidere legges merke til, at det ene av de to medlemmer av denne komite, kommandørkaptein Nickelsen i en senere skrivelse (av 24de januar dette aar) har tatt avstand fra, at hvad komiteen har foreslaatt, skulde alene være tilstrækkelig til at sikre marinens hovedstation paa Horten, likesom han tar avstand fra at man først bør gaa igang med at utvikle Tønsbergavsnittet.

*) Uthævet her

Komiteens stilling.

Nærværende komite — et flertal paa 14 medlemmer — er efter overveielser og paa grundlag av det foreliggende materiale kommet til det resultat, at hensynet til landsforsvaret kræver, at der nu maa træffes effektive foranstaltninger i Kristianiafjorden for at bøte paa de mangler, hvorunder vort forsvar her lider baade i retning av at sikre flaatens hovedstation og mobilsering og fjordomraadets forsvar i almindelighet.

Dette kan efter komiteens mening bedst gjøres ved et frontalt forsvar paa beleiligste sted søndenfor linjen Moss—Horten i forbindelse med utvikling av Tønsbergavsnittets befæstning. Et saadant forsvar, mener man, vil samtidig og underrett løse de spørsmål, som foreligger.

Angaaende det sted, hvor et saadant frontalforsvar bør ligge, vil komiteen for tiden ikke ta standpunkt, men skal peke paa, at der som tidligere nævnt, har været planer oppe om et mineforsvar støttet til artilleriflankeforsvar i den ytterste del av Kristianiafjorden; endvidere foreligger der utarbeidede planer for et forsvar væsentlig ved batterianlæg paa Bastø; og endelig pekes i propositionen paa frontalforsvar paa linjen Rauø—Bolærene.

Komiteen har særlig fæstet sig ved et forsvar paa sidstnævnte punkt, som gjenstand for utredning og undersøkelse.

Komiteen, som ønsker at bringe denne sak — Kristianiafjordens forsvar — saa langt frem til avgjørelse som mulig paa nærværende tidspunkt, vil derfor foreslaa avsat i ovennævnte øiemed saa stor del av den ekstraordinære forsvarsbevilgning, som man forsvarligen finder at kunne avse fra andre av departementet foreslaaede forsvarsforanstaltninger.

Komiteens standpunkt vil forøvrig fremgaa av nedenstaaende behandling av de enkelte titler i propositionen, hvorfor man skal gaa over til disse.

Komiteflertallet paa 14 medlemmer bestaar av: formanden, Aavatsmark, Ameln, Fr. Enge, Kragtorp, Lind-

støl, Mjøen, Sparre, Stinessen, Svendsbøe, Tveiten, Ustvedt, Vassbotn og Wiborg.

Tit. 1. *Forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden (at avsette) kr. 2 500 000,00).*

Som tidligere nævnt, uttaler departementet, at det under denne titel hadde tænkt at fremsætte forslag om bevilgning til en krigshavn i Tønsbergavsnittet; men at senere tilkommende spørsmål har gjort, at det for nærværende innskærper sig til at foreslaa beløpet avsat.

Komiteen skal bemerke, at det synes usandsynlig, at en praktisk, økonomisk og betryggende ordning kan etableres ved anvendelse av særskilt krigsstation og fredsstation for flaaen. Den alsidig sammensatte komite av 1906, som har indgaaende behandlet dette projekt, tar bestemt avstand fra det, hvilket ogsaa er gjort av marinens autoriteter, som paa dette felt maa forutsættes at være i besiddelse av den største kyndighet.

Man finder det dog unødig at gaa nærmere ind paa denne sak, idet komiteen indstiller heromhandlede sum til at indgaa i avsetningen til et frontalt forsvar i Kristianiafjorden m. v., hvorved opprettelse av særskilt krigshavn blir overflødig.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Tit. 2. *Tønsbergavsnittets befæstninger kr. 2 600 000,00.*

Departementet anfører, at en flerhet av de militære autoriteter er enige om, at man suarest bør gaa til de nødvendige befæstningsmæssige foranstaltninger i dette avsnit for at gi saavel hæren som flaaen fornødne støttepunkter i de fremskudte linjer.

Departementet uttaler videre, at det særlig har fæstet sig ved Novemberkomiteens forslag til saadanne befæstninger.

Hvad der i propositionen bringes i forslag, er hovedsagelig dette:

Det nu omkring Haaøen i den indre del av Tønsbergfjorden koncentrerte forsvar

flyttes frem: i syd til Hudø i Vestfjorden, og i øst til utløpet av Vrængen ved Maagerø. Der tænkes anvendt dels ældre, nuhavendes skyts, dels nye kanoner at indkjøpe.

Saaledes er de nu paa Haaøen monterte 21 cm.'s kanoner tænkt flyttet til Hudø. Paa Haaøen tænkes anbragt to ældre kanoner fra ombestykkede kanonbaater. Sundaasbatteriet opgives og kanonerne flyttes til Haaøen.

Paa Maagerøen tænkes mest nyanskaffede kanoner anbragt, men ogsaa nogen mindre stykker fra Haaøen. Paa Ormøen (ved Trælens munding) anlægges et mindre batteri med kanoner dels fra Haaøen, dels fra utrangerte monitorer.

Minelinjerne tænkes likeledes flyttet ut til de fremskudte stillinger.

Forøvrig henvises angaaende detaljene til propositionen side 34 o. flg.

Som man vil se, er det ganske betragtelige omordninger og nydannelser, som foreslaaes, og omkostningerne betydelige.

Komiteen er enig i, at forbedring av befæstningsforholdene i Tønsbergavsnittet er ønskelig, hvilket ogsaa har faat sit uttrykk i indstillingen. Man finder det imidlertid ikke heldig allerede nu at fastslaa, hvad her bør gjøres.

Det fremgaar av de foreliggende dokumenter, at der hos de militære myndigheter vistnok er stemning for, at Tønsbergavsnittets forsvar bør forbedres. Men der hersker ikke enighet om, hvorledes og i hvilken utstrækning dette bør ske. Fæstningsartilleriets chef synes at være den eneste, som er fuldt enig i det foreliggende forslag.

Naar departementet paaberoper sig novemberkomiteens forslag, da maa bemerkes at — som tidligere nævnt — av dennes 2 medlemmer har den ene (kommandørkaptein Nickelsen) i en skrivelse av 24de januar d. a. tat avstand fra, at man først bør gaa igang med at utvikle Tønsbergavsnittet.

Allerede i 1908 sees spørsmålet om forbedring av Tønsbergavsnittets forsvar at ha været oppe til drøftelse.

Uttalelserne dengang baade fra generalstaben og kommanderende general gaar imidlertid ut paa, at Haaøens forsvar bør forbli uforandret. Det samme uttaler den davæ-

rende chef for fæstningsartilleriet (kfr. prop. side 18 og 19).

Den nuværende kommanderende general uttaler sig baade i sin skrivelse av 28de februar iaar og under forsvarskommissionens forhandlinger mot, at Haaøens forsvar svækkes saa sterkt som foreslaat.

Og generalstaben (general Hakon Hansen) uttaler i sin skrivelse av 4de februar iaar (prp. side 28 og 29): »De av novemberkomiteen foreslaaede fremskyvninger av minespæringer og artilleriforsvar til Ormøen, Maagerø og Hudø, kunde generalstaben anset ønskelig, saafremt det dreiet sig om at opbygge befæstninger fra nyt av. Avsnittets betydning og styrke vilde derved i høi grad økes. Men generalstaben kan ikke følge komiteen, naar den foreslaar en omordning av havendes befæstningsanlæg i saa stor utstrækning (generalstabskommissionen av 1908 foreslog alene Sundaasbatteriets kanoner og minerne i Vrængen flyttet).«

Den sjømilitære distriktskommando, inden hvis omraade de heromhandlede sjøbefæstninger ligger, sees ikke at være spurt om de planlagte forandringer.

Det forekommer derfor komiteen at der fortiden neppe bør være tale om den foreslaaede overflytning av kanoner m. v. fra Haaøen til Hudø.

Hvad der imidlertid for komiteen veier særlig sterkt, er den omstændighet, at etablering av et frontalt forsvar i Kristianiafjorden maa og bør ha indflydelse paa arten og omfanget av, hvad der skal gjøres i Tønsbergavsnittet.

Saaledes skal nævnes, at anlæg av et frontalt forsvar ved Rauø—Bolærene kan tænkes at ville overflødiggjøre de foreslaaede anlæg ved Trælens munding og visseligen maa ha indflydelse paa forsvaret ved Maagerøen.

Komiteen vil derfor foreslaa, at ogsaa heromhandlede sum, kr. 2 600 000,00, gaar ind i avsætningen til et frontalforsvar av Kristianiafjorden i dens ydre del i forbindelse med forbedring av Tønsbergavsnittets forsvar.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Komiteen vil i forbindelse med behandlingen av de to ovennævnte titler bemerke:

Man har bragt i erfaring, at departementet efter fremsættelsen av nærværende proposition har nedsat en komite med følgende mandat:

1. At uttale sig om, hvorvidt der kan tilveiebringes et tilfredsstillende frontalt forsvar i Kristianiafjorden søndenfor Bastø — formentlig over Rauø—Bolærne — set i sammenheng med den foreslaede befæstelse av Tønsbergavsnittet samt den paatænkte befæstelse av Hvaleravsnittet (kfr. st. prp. nr. 120, 1914, titel 1 og 2, side 9—10 m. fl.) ledsaget av forslag med omkostningsoverslag for et saadant frontalt forsvar.
2. At fremkomme med forslag og omkostningsoverslag vedrørende anordning av en krigsstation i Tønsbergavsnittet for det til Kristianiafjorden disponerte materiel av marinen.

Efter komiteens mening vil den videre behandling av heromhandlede spørsmål i betraktelig grad kunne influeres av Stortingets forestaaende behandling. Det vilde derfor ha været heldigst, om departementet hadde ventet med nedsættelse av en komite som den ovenfor nævnte, indtil Stortingets behandling av propositionen var tilendebragt og hadde avpasset komiteens mandat efter Stortingets eventuelle beslutning i saken.

I skrivelse av 23de juni d. a. fra sjømilitære samfund har dette rettet en henvendelse til Stortinget angaaende heromhandlede proposition m. v. Skrivelsen er trykt som tillæg til dok. nr. 41.

I anledning av denne henvendelse er der til Stortinget under 27de ds. indløpet en skrivelse fra forsvarsdepartementets chef, hvilken skrivelse av nærværende komite er foranlediget trykt som tillæg 2 til nævnte dokument.

Med hensyn til den i indstillingen indtagne historik vedkommende propositionens tit. 1 og 2 vil flere medlemmer ha uttalt, at den staar for ordførerens egen regning.

Tit. 3. Flaatestationer

opføres i propositionen med kr. 1 500 000,00 til utvidelse av flaatestationerne ved Kristiansand og Bergen, anlæg av flaatestation ved Trondhjem samt opførelse av boliger for undervandsbaatspersonel i Ramsund.

Det opførte beløp fordeler sig paa de nævnte stationer saaledes:

1. Bergens flaatestation . . .	kr. 850 000,00.
2. Trondhjems — » — . . .	- 440 000,00.
3. Kristiansands — » — . . .	- 110 000,00.
4. Ramsundets — » — . . .	- 100 000,00.

Ad 1. Bergens flaatestation.

Den flaatestyrke, som departementet anser det ønskelig, at der bør stationeres i Bergen, er:

- 2 panserskibe.
- 2 jagere.
- 8 torpedobaater.
- 3 undervandsbaater.
- 1 moderskib.
- 1 større mineutlægger.
- 2 smaa mineutleggere.
- 2 store kanonbaater eller
- 4 smaa kanonbaater og
- 1 depotskib.

I propositionen side 37—40, hvortil henvises, redegjøres for de foranstaltninger, som ansees nødvendige for oplægning dersteds av foran nævnte fartøismateriel.

Der foreslaaes en utvidelse av den nuværende oplagshavnsanlæg ved Marineholmen, uten at dog nogen ny grund indkjøpes. Det er forutsætningen, at alle større vedlikeholds- og reparationsarbeider skal utføres ved privat verksted.

De foranstaltninger, som bringes i forslag, er i store træk følgende:

Bygning av nye kaier, mudring m. m.	kr. 540 000,00
Bygning av ophalingslip	- 131 000,00
Bygning av baatskur, verkstedsbygning, diverse magasiner, akkumulatorhus, distriktschefsbolig med kontorer samt indredningsarbeider	kr. 340 000,00
Utvidelse av vandledning, elektrisk lysanlæg, anlæg og utbedring av veier, gjerder, skinneganger m. v.	- 100 000,00
Bygning av magasiner m. v. i Vallemsviken	- 105 000,00
Uforutseede utgifter	- 34 000,00
Sum	kr. 1 250 000,00

Ved Stortingets beslutning av 6te juli 1912 blev avsat til Bergens flaaestation kr. 400 000,00, hvilket beløp overensstemmende med militærkomiteens indstilling (tillæg 2 til indst. S. II — 1914) av Stortinget under 3dje april 1914 blev tillatt anvendt til forskjellige foranstaltninger, som indgaar i ovenanførte forslag.

Der trænges saaledes yderligere til Bergens flaaestation kr. 850 000,00, hvilket beløp departementet opfører.

Ad 2. Trondhjems flaaestation.

Departementet foreslaar marinestationen i Trondhjem anlagt ved militæretatens eiendom »Kongens bastion« ved »Skansen« i Ilen, hvilken forutsættes utvidet ved indkjøp av en Trondhjems kommune tilhørende tomt — areal ca. 4400 m.² med ca. 60 m. strandlinje — paa vestsiden av militæretatens eiendom. Tomten antages efter foreløbige forhandlinger med kommunen at maatte værdsættes efter kr. 10,00 pr. m.², altsaa kr. 44 000,00 for hele tomten.

Havneanlægget er forutsat at gi plads for oplægning av mindst

- 4 torpedobaater.
- 2 undervandsbaater.
- 1 moderskib.
- 2 kanonbaater av 1ste klasse.

Ammunitionsmagasiner m. v. for de ved Trondhjem oplagte fartøier foreslaaes anlagt paa militæretatens eiendom Høvringen, et par kilometer utenfor bygrænsen vest for byen.

Marinestationen er forutsat git saadant utstyr, at den kan greie smaa reparationer og det meste av almindelig vedlikeholdsarbeide ved fartøierne.

Der henvises forevrig til propositionen, hvor der side 40—43 er nærmere redegjort for de paatænkte foranstaltninger.

Til Trondhjems marinestation foreslaar departementet ialt bevilget kr. 540 000,00, som foruten førnævnte grundindkjøp omfatter:

Havneanlægget	kr. 290 000,00
Bygninger, veier, vand, kloak etc.	» 89 700,00
Ammunitionsmagasiner etc. paa Høvringen med kai	» 25 900,00
Inventar m. v. til verksted og magasiner	» 30 400,00
Elektriske anlæg	» 51 600,00
Tilfældige utgifter	» 12 400,00
Sum	kr. 500 000,00

Til Trondhjems flaaestation blev av Stortinget i 1912 avsat kr. 100 000,00. Der tiltrænges saaledes yderligere kr. 440 000,00, hvilket beløp departementet opfører ved nærværende anledning.

Ad 3. Kristiansands flaaestation.

Departementet foreslaar anvendt ekstraordinært kr. 210 000,00 til foranstaltninger vedrørende Marviken oplagshavn for oplægning av de til Kristiansandsavsnittets forsvar fordelte 4 ældre torpedobaater. Forslaget gaar i det væsentlige ut paa bygning av ophalingskur med 4 rullebeddinger og med rum for kul, inventar og varegoods for 4 torpedobaater. Endvidere overføring av elektrisk kraft og lys til Marviken oplagshavn. Se forevrig propositionen side 43—44.

Til Kristiansands flaaestation blev av Stortinget i 1912 avsat kr. 100 000,00, hvorfor departementet ved nærværende anledning yderligere opfører kr. 110 000,00.

A d 4. R a m s u n d s f l a a t e s t a t i o n .

Ved Stortingets beslutning av 6te juli 1912 blev bl. a. bevilget kr. 900 000,00 (ut-over allerede avsatte kr. 927 000,00) til befæstningsanlæg og marinestation i Ofoten. Herav var forutsat anvendt kr. 700 000,00 til anlæg av flaaestation i Ramsund, og av dette beløp var igjen kr. 177 000,00 tænkt anvendt til torpedobaatskur med beddinger, rullende materiel m. v., beregnet for torpedobaater av de typer, vi nu har. Departementet er imidlertid kommen i tvil om, hvorvidt disse torpedobaater egner sig for operationer i Ofotavsnittets veirhaarde farvand, hvorfor det finder det litet rimelig at bygge skur med rullebeddinger i Ramsund for vore nuværende torpedobaater, saa længe man ikke har erfaring for, hvorvidt disse med fordel kan anvendes i nævnte farvand, eller om man blir nødt til at erstatte dem med en større og mere sjøgaaende type.

Departementet finder det forøvrig heller ikke at være nogen betænkelighet ved at la torpedobaatene i Ramsund ligge paa vandet i oplag.

Departementet foreslaar derfor, at opførelse av torpedoskur med beddinger m. v. sløifes, og at det herved ledigblevne beløp, kr. 177 000,00, anvendes saaledes:

Til patentslip med rullende materiel, forbindelsesbane, smie og baatskur	kr. 120 000,00
Til motorskøite »	15 000,00
Til boliger m. v. for personellet »	42 000,00

Se forøvrig propositionen side 44—46.

Da der i det tidligere nævnte til anlæg av flaaestation i Ramsund forutsatte beløp — kr. 700 000,00 — ikke er indbefattet noget beløp til boliger for de to undervandsbaatsbesætninger, som er forutsat stationert i Ramsund, og der paa grund av stedets øde beliggenhet ikke er anledning til at faa leiet hus privat, foreslaar departementet, at der ved nærværende anledning gives den fornødne bevilgning til opførelse av heromhandlede boliger.

Idet departementet forutsætter, at ovennævnte kr. 42 000,00 disponeres i dette øie-

med, opfører det yderligere kr. 100 000,00 til boliger for de to undervandsbaatsbesætninger.

Komiteen finder at burde fremkomme med endel mere almindelige bemerkninger i anledning av den i propositionen hyppig anvendte fremgangsmaate kun at foreslaa beløp av s a t istedenfor bevilget.

Som før oplyst blev ved Stortingets beslutning av 6te juli 1912 avsat følgende beløp:

1. Til flaaestation ved Bergen kr. 400 000,00
2. Til flaaestation ved Trondhjem - 100 000,00
3. Til flaaestation ved Kristiansand - 100 000,00

Naar man vet, hvor lang tid det tar at faa gjennomført besluttede byggearbeider, efterat planerne er godkjendt, vil det forstaaes, hvor magtpaaliggende det vilde ha været at faa planerne for de heromhandlede flaaestationer fremlagt for Stortinget saa snart som mulig. Og det forekommer komiteen, at forholdene ved disse flaaestationer er saavidt enkle og oversiktlige, at det maatte ha latt sig gjøre at ha faat de nødvendige planer forelagt Stortinget allerede i 1913. En følge av at saa ikke er skeet vil bl. a. være, at flaaestationen ved Bergen formentlig ikke vil kunne være færdig til at motta de 2 nye panserskibe, som er bestemt oplagt her, naar disse fartøier om ca. $\frac{1}{2}$ aar er færdige til at avleveres fra Armstrong.

I denne forbindelse vil komiteen ikke undlate at gjenkalde i erindringen et andet eksempel paa, hvor lang tid der kan hengaa fra, at beløp er avsat, og indtil de fornødne planer og forslag foreligger, nemlig iverksættelsen av ekstraordinære forsvarsforanstaltninger i Ofotavsnittet:

1. Ved stortingsbeslutning av 26de mai 1906 blev avsat kr. 1 076 000,00 »for senere efter Stortingets beslutning at anvendes til anbringelse av det fra den nøytrale sone bortflyttede skyts.«

Ved stortingsbeslutninger av 12te juli 1907 og 17de august 1908 blev av disse midler bestemt anvendt til forsvarsforanstaltninger i Ofottrakten,

Trøndelagen og Sarpsborgavsnittet kr.
979 000,00, herav til Ofot-
avsnittet kr. 330 000,00

Den gjenstaaende rest
av bevilgningen 97 000,00
blev ved Stortingets be-
slutning av 6te juli 1912
bestemt anvendt til befæst-
ningsanlæg og marinesta-
tion m. v. i Ofoten.

2. Ved stortingsbeslutning av
23de juli 1910 blev til
ekstraordinære forsvars-
foranstaltninger i Fossum
og Ofoten avsat kr
2 000 000,00 og ved stor-
tingsbeslutning av 6te juli

1912 blev herav bevilget
til befæstningsanlæg og
marinestation i Ofoten . kr. 500 000,00

3. Ved stortingsbeslutning av
6te juli 1912 er yderligere
bevilget til befæstnings-
anlæg og flaaestation i
Ofoten - 900 000,00

Tilsammen kr. 1 827 000,00

Efter det av departementet i skrivelse
av 18de januar 1912 til Stortingets militær-
komite frenlagte detaljeforslag skulde oven-
nævnte beløp fordele sig paa nedennævnte
anlæg saaledes:

I. Ramsundets marineetablissement og befæstninger:

1. Marineetablissementet	kr.	700 000,00
2. Ramsundets befæstninger:		
a. Ingeniørarbeider	-	330 000,00
b. Skytsanskaffelser og montering m. v.	-	532 000,00
c. Signal- og lysanordninger	-	105 000,00
d. Tilfældige udgifter	-	40 000,00

Tilsammen under I kr. 1 707 000,00

II. Sikring av Ofotbanen:

1. Forsvarsforanstaltninger i Sildvikavsnittet:		
a. Ingeniørarbeider	kr.	34 000,00
(foruten kr. 6 000,00, som haves disponible av
ekstraordinære bevilgninger til sprængmidler og
avfyringsapparater).		
b. Acetylenlyskastere	-	3 000,00
		37 000,00
(+ ovennævnte kr. 6 000,00).		
2. Pansertog m. v.:		
Anskaffelse og indredning m. v. av en kanonvogn .	kr.	10 000,00
Elektrisk lyskaster med motor	-	20 000,00
Magasinbygning	-	3 000,00
Sidespor med standplads	-	8 000,00
Diverse, administration	-	2 000,00
		43 000,00
3. Magasiner og kontorer i Narvik	-	30 000,00
4. Tilfældige udgifter	-	10 000,00

Tilsammen under II kr. 120 000,00

Herav er ifølge underhaandsoplysninger fra departementet medio juni iaar disponert:

I. Ramsundets marineetablissement og befæstning:

1. Marineetablissement	kr.	112 000,00
2. Ramsundets befæstninger:		
a. Ingeniørarbeider	ca. -	79 000,00
b. Skytsanskaffelse ¹⁾	-	271 000,00
c. Signal og lys	-	31 000,00
Tilfældige utgifter ²⁾	-	17 000,00
	Sum ca. kr.	510 000,00

II. Sikring av Ofotbanen:

1. Forsvarsforanstaltninger i Sildvikavsnittet:		
a. Ingeniørarbeider	kr.	40 000,00
2. Pansertog m. v. (magasin, kanonvogn)	-	7 000,00
3. Magasiner og kontorer Narvik	-	30 000,00
	Sum kr.	77 000,00

Der er her, som det vil sees, hengaat 5 aar, fra det første beløp til Ofotavsnittets befæstninger blev bevilget, og til Stortinget kunde vedta planerne for de første forsvarsforanstaltninger. Efter 2 aars forløp er kun ca. $\frac{1}{3}$ part av beløpet forbrukt, hvilket dog formentlig for en væsentlig del skyldes de vanskelige byggeforhold saavidt langt nord.

I den foreliggende proposition er der som foran nævnt i ikke liten utstrækning anvendt den utvei, naar tilstrækkelige utredninger ikke foreligger, at foreslaa beløp avsat og ikke bevilget.

Under titlerne 1, 4 og 11 avsættes der tilsammen 3,6 millioner eller næsten $\frac{1}{3}$ av propositionens totalbeløp. Paa grund av den senere tids foretelser paa dette omraade — jfr. ovennævnte eksempler — er komiteen i sterk tvil, om der bør fortsættes paa den vei, men man finder for nærværende at burde henstille til administrationen fremtidig ikke

at æske bevilgning, førend de nødvendige planer kan fremlægges og bevilgningen saaledes straks bli effektiv.

Komiteens flertal — 14 medlemmer — indstiller paa, at de under nærværende titel opførte beløp bevilges efter forelægget — Trondhjemsfjordens flaaestation dog undtat — idet man, efter hvad man har bragt i erfaring, gaar ut fra, at man ved disse bevilgninger vil kunne gjøre flaaestationerne færdige for de for disse bestemte fartøier.

Der har i komiteen været fremholdt, at det vilde være ønskelig, om der i forelægget hadde været meddelt opgave over, hvor stor den aarlige utgift ved hver flaaestation vilde bli efter den foreslaaede utvidelse. Man har imidlertid i henhold til mottagne opplysninger grund til at tro, at merutgifterne i saa henseende ikke vil bli særlig store.

¹⁾ Kontrakt er under 12te mars 1914 avsluttet med Armstrong angaaende anskaffelse av 3 stk. 15 cm. kanoner.

²⁾ Kr. 17 400,00 er ved stortingsbeslutning av 29de april 1912 bestemt utredet av det ved stortingsbeslutning av 12te juli 1907 avsatte beløp — til veianlægget Bjerkvik—Elvenes.

Admiralstaben sees ifølge propositionen — jfr. side 38 — bl. a. at ha uttalt, at den finder, »at det vilde være det militært heldigste, om der ogsaa i Bergen efterhaanden utvikledes egne reparations- og nybygningsverksteder for marinen i likhet med, hvad tilfældet er paa Horten.«

Komiteen vil i den anledning ha uttalt for samtlige flaatestationers vedkommende, at der maa bli mindst mulig statsdrift, idet alle større vedlikeholds- og reparationsarbeider overlates til private verksteder.

Flertallet vil ikke ved nærværende anledning fastslaa, at Trondhjemsfjordens flaatestation henlægges til Trondhjem, som i propositionen foreslaaet. Der har nemlig i komiteen været fremholdt, at nævnte station av militære grunde burde henlægges til Selven, hvorfor komiteen vil indstille paa, at det til denne flaatestation foreslaaede beløp avsættes, og at regjeringen anmodes om snarest at utrede spørsmålet om flaatestationens henleggelse til nævnte sted.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot bevilgning under denne titel.

Tit. 4. Forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge

opføres i propositionen med kr. 600 000,00.

Departementet gir i forelægget paa side 46—49, hvortil henvises, først en oversigt over de ekstraordinære anlægs- og befæstningsarbeider, som for tiden paagaar i Ofotavsnittet i henhold til stortingsbeslutning av 6te juli 1912, nemlig anlæg av en befæstet marinestation i Ramsund for undervandsbaater og torpedobaater samt iverksættelse av en del sikringsforanstaltninger ved Ofotbanen. Departementet redegjør dernæst for forskjellige spørsmåal vedrørende den videre utvikling av det stationære forsvar i Nord-Norge, saasom utdypning av Ramsunds nordre del, modernisering av Vardøhus fæstning, sikring av Nord-Norges landtilganger nordfor Ofotbanen.

Departementet har endnu ikke kunnet ta noget standpunkt til de forskjellige spørsmåal, men agter i løpet av indeværende sommer at faa disse nærmere utredet.

I paavente herav foreslaar departementet ved nærværende anledning avsat til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge kr. 600 000,00.

Komiteens flertal — 14 medlemmer — indstiller paa, at det her av departementet opførte beløp kr. 600 000,00 avsættes til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge.

Departementet antyder i propositionen som et foreløbig maal for Nord-Norges befæstelse at fuldføre Ofotens befæstninger indenfor den i 1912 optrukne ramme samt at etablere i Finmarken et efter forholdene avpasset befæstet støttepunkt.

Komiteens flertal er ikke uopmerksom paa betydningen av at faa ét eller flere befæstede punkter i Finmarken, idet man har klart for øie den viktige rolle, Vardøhus gjennom aarhundreder har spillet for hævdelsen av vor nationalitet, og at nødvendigheten av et saadant fast forsvar i vor nordligste landsdel ikke er mindsket i vor tid. Tiltrods herfor har man fæstet sig ved, at det maa synes tvilsomt, hvorvidt man bør skride til etablering av flere faste punkter, før Ofotavsnittet er helt færdig med hensyn til befæstninger. Hævdelsen av dette avsnit med det strategisk viktige punkt Narvik maa efter komiteens opfatning tillægges saadan vekt for Nord-Norges forsvar, at der saa snart som mulig bør bringes paa det rene, hvilke foranstaltninger der bør iverksættes i dette avsnit i tilknytning til de anlæg, som for tiden er under utførelse i henhold til Stortingets beslutning i 1912. De planer, som dengang blev fremlagt og godkjendt, var, saavidt komiteen bekjendt, kun at betrakte som et foreløbig maal for de nødvendige forsvarsforanstaltninger. Specielt skulde man tro, at en mer effektiv sikring av Ofotbanen vil være paakrævet. Komiteens flertal skulde anset det ønskelig allerede nu at ha kunnet indstille paa det her avsatte beløps anvendelse til Ofotavsnittets forsterkning, men da man ikke har nogen meddelelse fra administrationen om, hvad der trænges utover de nu allerede besluttede anlæg til dette avsnits forsvar, har man maattet innskrenke sig til at peke paa nødvendigheten av at faa dette spørsmåal helt utredet saa snart som mulig.

Hvad utdypningen av Ramsunds nordre del angaar, er komiteens flertal efter de foreliggende oplysninger enig i, at der bør optages til nærmere drøftelse, hvorvidt ikke en del av de med utdypningen forbundne utgifter bør belastes havnebudgettet eller vedkommende interesserte distrikter.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal, Jul. Halvorsen — stemmer imot, at der avsættes noget beløp til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge.

Tit. 5. Kommandopladsler paa befæstningerne

opføres i propositionen med kr. 300 000,00.

De militære autoriteter har gjentagne ganger med stor styrke fremholdt nødvendigheten av at bygge dækkede kommandopladsler paa vore befæstninger, hvis forsvarsevne herved i høi grad vil økes.

Den nuværende ordning med aapne kommandopladsler ansees for absolut uholdbar.

Det fremgaar av den i propositionen indtagne redegjørelse — se side 49—58 — hvilke kommandopladsler der i henhold til foreliggende forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet tiltrænges ved forskjellige befæstninger, og hvad disse antages at ville koste. Det samlede overslag utviser et beløp paa kr. 525 000,00.

Ved nærværende anledning opfører departementet til de mest paakrævede kommandopladsler kr. 300 000,00, idet det bebuder, at det vil opta resten av de av fæstningsartilleriet foreslaaede kommandopladsler til behandling, saasnart budgetmæssige hensyn tilsteder det.

I det av fæstningsartilleriet og generalinspektøren for ingeniørvaabnet utarbeidede forslag indgaar ogsaa krav om tillægsbevilgning til de under bygning værende kommandopladsler paa Høitorp og Trøgstad varde. Kravet er væsentlig begrundet i, at materiel og arbeidspriser er steget sterkt siden det oprindelige overslag. Arbeidslønningernes forhøielse er en følge av den i 1913 etablerte overenskomst mellem arbeidsdepartementet og forsvarsdepartementet paa den ene side og jernbane- og befæstningsanlæggenes arbeidere paa den anden side.

Endvidere er i nævnte forslag opført tillægsbevilgning til de 4 tidligere bevilgede kommandopladsler paa kystbefæstningerne, væsentlig begrundet i de stadig stigende material- og arbeidspriser.

Det av departementet opførte beløp kr. 300 000,00, hvori nævnte tillægsbevilgninger indgaar, fordeler sig med kr. 95 000,00 paa landbefæstningerne og kr. 194 000,00 paa kystbefæstningerne samt kr. 11 000,00 til tilfældige og uforutseede utgifter.

Komiteens flertal — 14 medlemmer — indstiller titlen bevilget overensstemmende med forelægget med kr. 300 000,00.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Tit. 6. Flyvevæsenet.

opføres i propositionen med kr. 100 000,00, fordelt med en halvpart paa hærens og marinens flyvevæsen.

Ad Hærens flyvevæsen

Departementet foreslog ifjor bl. a. indkjøpt de fornødne arealer for flyveplads ved Lillestrøm, hvor det var forutsætningen, at hovedetablisementet for hærens flyvevæsen skulde etableres. Dette forslag blev ikke bifaldt av Stortinget, bl. a. fordi man ønsket nærmere undersøkt, om ikke Gardermoen vilde være hensigtsmæssig som øvelsesplads for flyvevæsenet, og om ikke bygning av aeroplaner i tilfælde kunde ske ved Kongsberg vaabenfabrik.

For disse spørsmål er der redegjort av departementet i budgetforelægget for terminen 1914—1915 (hovedpost XI A, 1914, side 52—55), og det fremgaar herav, at samtlige militære autoriteter meget bestemt fraraader, at aeroplanbygningen henlægges til Kongsberg vaabenfabrik, eller at der etableres en central flyveplads paa Gardermoen.

Departementet gjentar ved nærværende anledning sit forslag om indkjøp av flyveplads paa gaarden Kjeller i Skedsmo — se propositionen side 58—59 — og opfører hertil kr. 40 000,00, hvorav kr. 5 000,00 til indhegning samt drænerings- og planeringsarbeider.

Endvidere optar departementet paany forslag om bevilgning av kr. 10 000,00 til opførelse av snekkerverksted med maskiner for derved at muliggjøre en hel eller delvis hjemmefabrikation av aeroplaner m. v.

Ad Marinens flyvevæsen.

Departementet foreslaar ved nærværende anledning bevilget ekstraordinært kr. 50 000,00 til indkjøb m. v. av 1 hydroaeroplan for marinen. — Se propositionen side 59—60.

Beløpet fordeler sig saaledes:

Anskaffelse av 1 hydroaeroplan	kr. 30 000,00
Kontrol og utdanning av personel samt foreløbig drift m. v.	» 11 500,00
Opførelse av skur til aeroplanet med bedding og ophalingswinch	» 7 250,00
Forskjellig utstyr, instrumenter	» 750,00
Tilfældige og uforutseede utgifter	» 500,00

Sum kr. 50 000,00

Komiteens flertal — 10 medlemmer — indstiller, at den under nærværende titel opførte bevilgning til hærens og marinens flyvevæsen ikke gives, idet man finder, at disse dele av vort forsvar faar tilgodesees paa de ordinære budgetter. Av flertallet vil formanden, Fr. Enge, Kragtorp, Sparre, Svendsbøe, Tveiten og Wiborg, at det herved indsparte beløp avholdes for de store krav, som det er mere nærliggende at tilgodese ved denne anledning — jfr. nedenfor.

Komiteens mindretal — Avatsmark, Ameln, Lindstøl, Mjøen, Stinessen, Vassbotn og Ustvedt — stemmer under henvisning til forelægget for, at bevilgning gives overensstemmende med dette.

Tit. 7. Diverse materiel for hæren

opføres i propositionen med kr. 500 000,00, nemlig til

Ammunitionsvogner for felthaubitserne	kr. 90 000,00
Sigtemidler for feltartilleriet	» 90 000,00
Saler for kavaleriet	» 40 000,00
Felttelefoner for infanteriet	» 25 000,00
Ingeniørmateriel	» 155 000,00
Sanitetsmateriel	» 100 000,00

Ammunitionsvogner for felthaubitserne (propositionen side 60).

Vore 2 felthaubitsbatterier, der som bekjendt er utstyrt med helt moderne skyts med brisantammunition, har for ammunitions-transport kun nogen ældre pakvogner, som skriver sig fra ca. 1866, og som av felttøimesteren betegnes som utjenlige til saadan transport. Da det vil være av vital betydning for utnyttelsen av det udmerkede og moderne haubitsmateriel, at haubitsbatterierne utstyres med marsj- og manøvreedygtige ammunitionsvogner, foreslaar departementet bevilget kr. 90 000,00 til anskaffelse av 20 nye vogner, 10 pr. batteri.

Sigtemidler for feltartilleriet (propositionen side 60—61). De samlede utgifter ved anskaffelse av tidsmessige sigtemidler med panoramakikkerter for feltartilleriregimenternes 7,5 cm. skyts er anslaaet til kr. 360 000,00, hvorav hittil paa det ordinære budget er bevilget for 6 terminer kr. 270 000,00. Restbeløpet kr. 90 000,00 opføres ved nærværende anledning, dels for saa snart som mulig at komme over den overgangstilstand, som nu raader ved feltartilleriet med en del av skytset med gamle og en del med nye sigteapparater, dels for at kunne fremme uten avbræk det gjenstaaende arbeide ved Kongsberg vaabenfabrik, hvor opsatserne forfærdiges.

Saler for kavaleriet (propositionen side 61). For at kunne utstyre kavaleriets marsjerende linjeavdelinger med saler av ny model kræves anskaffet ca. 550 saler til et beløp av ca. kr. 100 000,00. Departementet finder den store mangel paa saler betænkelig og opfører — utover de paa det ordinære hærbudgets kap. 7, tit. 7 bevilgede kr. 10 000,00 — yderligere kr. 40 000,00 til saler for kavaleriet.

Felttelefoner for infanteriet (propositionen side 61). For infanteriets utstyr med felttelefonmateriel tiltrænges utover, hvad der er bevilget paa det ordinære hærbudget, kr. 69 000,00 (jfr. hovedpost XI, A, 1914, side 134). Under henvisning til de sidste krigserfaringer og betydningen av at ha tidsmessige felttelefoner opfører departe-

mentet ved nærværende anledning kr. 25 000,00 til felttelefonmateriel for infanteriet.

I n g e n i ø r m a t e r i e l (propositionen side 61—64). Til komplettering av feltarmeens ingeniørmateriel foreslaar generalinspektøren for ingeniørvaabnet bevilget:

Til sappermateriel	kr. 485 000,00
- bromateriel	- 375 000,00
- telegrafmateriel	- 340 000,00
Sum	kr. 1 200 000,00

Departementet anser det særdeles ønskelig, at alle de av ingeniørvaabnet fremsatte krav imøtekommes, men av budgetmæssige hensyn foreslaar departementet ved nærværende anledning bevilget til ingeniørmateriel kr. 155 000,00, nemlig

kr. 85 000,00 til komplettering av telegrafkompaniernes materiel, hvorved disse kompanier blir fuldt utstyrt med moderne materiel, og

kr. 70 000,00 til anskaffelse av to traadløse stationer (Marconi 1,5 kw.s stationer).

S a n i t e t s m a t e r i e l (propositionen side 64—65). De mest paakrævede anskaffelser av sanitetsmateriel vil ifølge sanitetschefens opgaver andra til følgende beløp:

Dækning av mangler ved linje- og landvern	kr. 225 000,00
seng- og sengehusutstyr for 10 feltlasaretter	- 150 000,00
enkeltmandspakker	- 20 000,00
Tilsammen	kr. 395 000,00

Departementet opfører for nærværende kr. 100 000,00 til sanitetsmateriel, hvilket beløp overensstemmende med sanitetschefens uttalelse foreslaaes anvendt saaledes:

1. personlig utstyr ved linjen (brigaderne)	kr. 10 000,00
2. andet sanitetsmateriel (ransel, rygsæk, sykevogner etc.) -	10 000,00
3. materiel for sanitetskompanierne ved linjen	- 40 000,00
4. personlig utstyr og andet materiel for stridende avdelinger ved landvernet	- 40 000,00
Sum	kr. 100 000,00

K o m i t e e n skal bemerke:

Under nærværende titel har departementet søkt at tilgodese en del spredte krav paa feltartilleriets, kavaleriets, infanteriets, ingeniørvæsenets og sanitetets omraade, idet der væsentlig opføres supplerende beløp til bevilgninger, som man i de senere budgetterminer har hat gaaende paa hærens ordinære budget.

Komiteen finder under henvisning til, hvad der er anført tilslut i indstillingen, ved denne anledning ikke at kunne indstille til bifald nogen av de av departementet under nærværende titel opførte beløp.

Paa et ekstraordinært budget som det foreliggende bør saavidt mulig kun medtages saadanne bevilgninger, som tar sigte paa at faa gjennomført større, effektive foranstaltninger for vort forsvar, saaledes forberedt og planlagt, at bevilgningen kan danne et avsluttet hele.

K o m i t e e n s flertal — 14 medlemmer — har i overensstemmelse hermed fundet at burde foreslaa det her indsparte beløp overført til andre av de i propositionen omhandlede foranstaltninger, som komiteen anser det av vigtighet at faa gjennomført saasnart som mulig — jfr. nedenfor.

Tit. 8. *Brisantammunition for hæren*

opføres i forelægget med kr. 500 000,00, fordelt med kr. 250 000,00 paa hver av de to artillerivaaben.

F æ s t n i n g s a r t i l l e r i e t. I propositionen paa side 65—67, hvortil henvises, er nærmere redegjort for nødvendigheten av at hæve vort fæstningsskyts's kampverdi ved indførelse av brisantammunition. Utgifterne ved en saadan modernisering av fæstningernes ammunitionsbeholdninger, som er forutsat at ske dels ved nyanskaffelser og dels ved om-laborering av ældre projektiler, anslaaes til ca. kr. 1 500 000,00.

Der er hittil paa det ordinære buget bevilget til brisantammunition for fæstningsartilleriet kr. 75 000,00 samt ekstraordinært i 1912 kr. 250 000,00.

I propositionen foreslaar departementet bevilget kr. 250 000,00, hvilket beløp fremkommer saaledes:

a. Nyanskaffelser

1. 100 stk. brisante granatkardetsker til de 5 stk. 24 cm. haubitser ved Bergens befæstninger . ca. kr. 27 000,00
2. 600 stk. brisante granatkardetsker for 7,5 cm kanoner . . ca. kr. 23 000,00

b. Omlaborering av

- havendes beholdninger av ældre projektiler for det svære og middelsvære skyts ved befæstningerne ca. kr. 200 000,00

Tilsammen kr. 250 000,00

Feltartilleriet. For feltartilleriregimenternes 7,5 cm. skyts og positionsartilleribatalionens 10,5 cm. skyts fattet Stortinget ifjor beslutning, om at man skulde gaa over til brisantammunition ved at erstatte den ammunition, som utskytes under de aarlige øvelser, med brisantammunition.

En utskiftning paa denne maate vil imidlertid ta en række av aar, hvortil kommer, at de havendes beholdninger er meget knappe. Der haves saaledes kun ca. 550 skud for 7,5 cm. feltkanon og ca. 300 skud for positionsskyts, mens skudantallet av kommanderende general er foreslaat som minimum til henholdsvis 800 og 500 skud. Denne forøkelse er beregnet at koste ialt ca. kr. 1 800 000,00.

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 250 000,00 til brisantammunition for feltartilleriet, hvorav ca. 40 000,00 til smeltning og støpning samt utsmining i stænger av ca. 150 tons raa materialer for kanonammunition, indkjøpt i 1905 — jfr. propositionen side 67—68. Resten ca. kr. 210 000,00 agtes fordelt med ca. kr. 50 000,00 til brisantammunition for det 10,5 cm. skyts (fortrinsvis til omlaborering av granater) og ca. kr. 160 000,00 til anskaffelse av brisantgranatkardetsker for det 7,5 cm. skyts.

Komiteens flertal — 14 medlemmer — indstiller titlen bevilget efter forelægget med kr. 500 000,00, fordelt med en halvpart paa hver av de to artillerivaaben: fæstningsartilleriet og feltartilleriet.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Tit. 9. Beklædning og utrustning for hæren

opføres i propositionen } med kr. 700 000,00,
hvorav til beklædning kr. 355 000,00
» » utrustning » 345 000,00.

Der oplyses, at der blir fremdeles staaende betydelige behov udækket, men de poster, som opføres, er de vigtigste.

Der henvises forøvrig til propositionen side 68—69, hvor der nærmere er redegjort for, hvorledes de opførte summer fremkommer.

Komiteen vil fremholde, at naar der som i det foreliggende tilfælde foreslaaes saavidt betydelige helt ekstraordinære bevilgninger til beklædning og utrustning for hæren, burde det fremgaa av de foranstaltninger, som bringes i forslag, at man her staar overfor krav av en saadan natur, at der maa ekstraordinære forføininger til. Dette vilde efter komiteens formening ha været tilfælde, om departementet hadde foreslaat det opførte beløb — ialfald en del herav — anvendt til oparbeidelse av vinterbeklædning.

Komiteens mindretal — formanden, Svendsbøe, Ustvedt og Wiborg — finder ikke at kunne indstille paa nogen bevilgning til beklædning og utrustning ved nærværende anledning, men vil foreslaa det her opførte beløb avsat til formaal, som er av mere ekstraordinær natur og som tar direkte sigte paa en styrkelse av vort forsvars effektivitet. Dette mindretal foreslaar derfor, at beløpet avsættes sammen med de under tit 1 avsatte beløb.

Et andet mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot det under nærværende titel opførte beløb.

Komiteens flertal — 9 medlemmer, idet foran nævnte to mindretal subsidiært slutter sig hertil — ønsker i tilslutning til ovenstaaende almindelige uttalelse at gi uttryk for sin opfatning i en bestemt konklusion og foreslaar i henhold hertil, at kr. 300 000,00 skal anvendes til anskaffelse av vinterbeklædning for hæren og resten med kr. 200 000,00 til beklædning og kr. 200 000,00 til utrustning.

Komiteens medlem Ameln er enig i, at der gives en bevilgning paa kr. 300 000,00 til vinterbeklædning, men finder, at restbeløpet under denne titel bør avsættes sammen med det under titel 1 avsatte beløb.

Komiteens mindretal — Aavatsmark, Fr. Enge, Kragtorp, Sparre, Stinessen, Tveiten og Vassbotn — finder ikke at burde fastsætte noget bestemt beløb, saaledes som av flertallet foreslaat, men indskrænker sig til at henstille til administrationen at tilgodese vinterbeklædningen med et efter forholdene avpasset beløb.

Med disse bemerkninger indstiller komiteen titlen bevilget med kr. 700 000,00.

Tit. 10. *Bebyggelse paa befæstninger og ekserpladser*

opføres i forelægget med kr. 1 100 000,00, hvorav kr. 500 000,00 til befæstningerne og kr. 600 000,00 til ekserserpladsene.

A. Befæstninger.

Der anføres i propositionen, at der i en række aar har været klaget over de daarlige underbringelsesforhold ved kystbefæstningerne, hvor man i stor utstrækning tiltrods for disses ofte veirhaarde beliggenhet har maattet by tropper underbringelse i telter og aapne skur. Disse forhold, som er betænkelige under fredsøvelser og paa sommertid, vil selvsagt i endnu højere grad kunne faa uheldige følger paa troppens holdning under felt — særlig paa vintertid med streng kulde, eller naar regn og snestormer herjer langs kysten. Der henvises ogsaa til, at fæstningstropperne er fast knyttet til sit bestemte avsnit den hele tid, og saaledes ikke som de mobile afdelinger kan flytte fra sted til sted og nyde godt av forekommende bebyggelse.

Landbefæstningernes utstyr med bebyggelse betegnes som ikke synderlig bedre end kystbefæstningernes. Man har vistnok her de for krigsunderbringelse forudsatte rum i de underjordiske kommunikationer, men disse kan — i henhold til de under øvelserne i 1913 gjorde erfaringer — i deres nuværende skik, med manglende lys og uten kunstig ventilation m. v., ikke anvendes til fredsunderbringelse, da de er usunde og fugtige, og selv om de utstyres med lys og ventilation, er det tvilsomt, hvorvidt de bør belægges i fred.

Departementet har indtat uttalelser fra ingeniørvaabnet og fæstningsartilleriet an-

gaaende de krav, der med rimelighet bør sættes til bebyggelse paa vore fæstninger. Efter den i henhold hertil avgivne oversigt tiltrænges der til bebyggelse m. v. paa kyst- og landbefæstninger et beløb av kr. 1 035 000,00.

Det maal, som man herunder har sat sig, er at faa garnisonsavdelingerne og den ekserserende styrke paa befæstningerne utstyret med underbringelses- og spiserum, idet man av økonomiske hensyn har anset det for ugjortlig at ta sigte paa at faa den hele mobiliseringsstyrke under tak.

De principper, som forrøvrig er lagt til grund for det foreliggende forslag er: Garnisonsavdelingerne, der ligger inde det hele aar, skaffes en vinterunderbringelse, som nogenlunde tilfredsstiller de almindelige sanitære krav til gulvareal og luftkubus. Den øvrige bebyggelse ved kystbefæstningerne anordnes efter hytteleirsystemet, som antages at passe godt for forholdene saavel i krig som i fred. Disse bygninger er tænkt plasert saaledes, at de i størst mulig utstrækning er dækket mot beskytning, og bygget efter saadanne typer, at man efterhaanden under vaabenøvelserne eller ved mobilisering forholdsviis let kan gjøre dem skikket til vinterunderbringelse i krig.

Ved landbefæstningerne, hvor etablissementerne for den ekserserende styrke ikke vil faa synderlig anvendelse i krig, er sommerbyggede træhus tænkt anvendt, dog væsentlig kun for rekrutstyrkens behov, idet under regimentssamlingerne endel mandskap og befal forutsættes underbragt i telt.

I den anførte overslagssum er medtat det fornødne beløb kr. 112 000,00 for utstyr av landbefæstningernes underjordiske rum med elektrisk lys og kunstig ventilation.

Endvidere indgaar i overslaget kr. 35 000,00 til indredning av en gammel tømret barakkebygning paa Husvik til kaserne med kjøkken og spisesal for 56 mand av underofficersskolen paa Oscarsborg.

Derimot indgaar ikke i overslaget noget beløb til bebyggelse ved Tønsberg befæstninger og Fredrikstad mineforsvar, da der som bekjendt er under overveielse at foreslaa disse anlæg forandret eller flyttet.

Departementet har ved nærværende anledning ikke fundet at kunne bringe i for-

slag et større beløp end kr. 500 000,00 til bebyggelse paa befæstningerne. Beløpet fordeler sig saaledes:

1. Agdenes befæstninger . kr.	55 000,00
2. Bergens —»— . »	77 500,00
3. Kristiansands —»— . »	48 600,00
4. Oscarsborg med Svelvik . »	88 000,00
(herav kr. 35 000,00 til kasernerne for underofficersskolen).	
5. Stjørdalens befæstninger »	28 000,00
6. Sarpsborg —»— »	44 250,00
7. Fossumavsnittets —»— »	96 000,00
8. Krigsunderbringelse ved landbefæstningerne . . . »	56 000,00
9. Tilfældige utgifter . . . »	6 650,00
<hr/>	
Tilsammen . . kr.	500 000,00

For de forskjellige byggearbeider er nærmere redegjort i propositionen paa side 70—77, hvortil henvises.

B. Ekserserpladsene.

Departementet opfører følgende beløp til bebyggelse paa ekserserpladsene:

Gardermoen kr.	140 000,00
Hvalsmoen »	75 000,00
Værnes »	41 000,00
6te brigades ekserserpladser . »	219 000,00
Forbedring av staldforholdene . »	125 000,00
<hr/>	
Sum . . kr.	600 000,00

Gardermoen (se propositionen side 75). Barakkeforholdene her er for flere etablissementers vedkommende daarlige, idet barakkerne er gamle og utætte og fra en tid, da kravene paa en hygienisk underbringelse var særdeles smaa.

Til bedring av forholdene i Akershus dragonregiments og 2det feltartilleriregiments leiretablissementer foreslaaes opført paa hvert sted en vinterbygget rekrutbarakke av den nye type (jfr. st. prp. nr. 71), hver beregnet til kr. 70 000,00.

Ved opførelsen av disse to barakker vil der, ifald den forutsatte vinterbebyggelse paa Trandum iverksettes (jfr. st. prp. nr. 71), være mulig at avholde kombinerte vinterøvelser

baade for infanteri, kavaleri og artilleri paa Gardermoen.

Hvalsmoen (se propositionen side 78—79). Departementet foreslaar, at Hvalsmoen ved nærværende anledning utstyres med barakker i samme utstrækning som forutsat for de øvrige ekserserpladser, nemlig med barakker for rekrutskolens befal og menige samt spiseskur for den i regimentssamlingen eksererende styrke.

Paa det ordinære budjet for terminen 1914—1915 er bevilget det fornødne beløp kr. 35 000,00 til opførelse av 3 mandskapsbarakker, (herav er 1 barakke forutsat opført ved hjelp av mandskaperne under vaabenøvelsene).

I den foreliggende proposition opføres yderligere kr. 75 000,00, nemlig til

3 officersbarakker kr.	22 000,00
3 underofficersbarakker -	22 000,00
1 stabsbarakke -	15 000,00
3 spiseskur -	12 000,00
Tilfældige utgifter -	4 000,00

Værnes (se propositionen side 79—80). Departementet anser det nødvendig, at der ogsaa nordenfjelds foretages en del arbeider, sigtende paa at muliggjøre øvelser ved vintertid. Det foreslaar derfor, at der i etablissementerne for Søndre Trondhjems infanteriregiment nr. 12 og feltartilleriregiment nr. 3 indredes en del barakker for vinterbruk, saaledes at 1 bataljon infanteri og 1 batteri kan indkvarteres ved vintertid.

I henhold hertil opføres tilsammen for Værnes kr. 41 000,00.

Bebyggelse paa 6te brigades ekserserpladser (se propositionen side 80—82). Som fortsættelse av den paagaende bebyggelse paa Nord-Norges ekserserpladser foreslaar departementet ved nærværende anledning følgende byggearbeider:

Drevjen:

Mandskapsbarakke (vinterbygget) kr.	84 000,00
Officersbarakke med messe (do.) -	38 000,00
Magasinbygning -	20 000,00
Kai med vareskur Holandssjøen -	20 000,00
<hr/>	
Sum . . kr.	162 000,00

Elvegårdsmoen:

Sykehus	kr. 15 000,00
Vand og kloak	- 5 000,00
Magasinbygning for Norden- fjeldske ingeniørbataljon . . .	- 10 000,00
Verkstedslokale for do.	- 3 000,00

Sum . . kr. 33 000,00

Sætermoen:

Sykehus	kr. 15 000,00
-------------------	---------------

Altengård:

Indredning av magasin	kr. 2 000,00
---------------------------------	--------------

Til tilfældige og uforutseede
utgifter — som uventede pris-
stigninger m. v. — opføres . kr. 7 000,00

Sum 6te brigades ekserserpladser kr. 219 000,00

Der henvises forøvrig til den i proposi-
tionen indtagne redegjørelse for de enkelte
arbeider.

Forbedring av staldforholdene (se propositionen side 82). Til forbedring av staldforholdene paa ekserserpladsene har der i den senere tid været bevilget en del beløp paa det ordinære budjet.

Da de foreliggende krav fremdeles er betydelige, foreslaar departementet i propositionen kr. 125 000,00 i heromhandlede øiemed.

For beløpet er opstillet følgende anslagsvise overslag:

2 staldar à 80 spilt. for 2det feltartilleriregiment paa Gardermoen	kr. 32 000,00
4 staldar à 100 spilt. for Op-landske dragonregiment paa Gardermoen	- 90 000,00
Tilfældige utgifter	- 3 000,00

Sum . . kr. 125 000,00

Komiteens flertal — 14 medlemmer — indstiller overensstemmende med forelægget bevilget kr. 500 000,00 til bebyggelse paa befæstningerne.

Hvad ekserserpladsene angaar, er komiteens flertal enig i, at det er ønskelig og ogsaa paakrævet at faa den nuværende bebyg-

gelse paa vore ekserserpladser forbedret, men komiteen savner fornødne overslag og planer for den opførte bevilgning, likesom man anser det ønskelig at faa en samlet oversigt over de foreliggende krav til bebyggelse paa vore ekserserpladser.

Flertallet finder i denne forbindelse at burde nævne, at spørsmålet om en mere utstrakt vinterbebyggelse paa ekserserpladsene blandt andet bør sees i forbindelse med spørsmålet om en mulig omlægning av øvelserne saaledes, at ogsaa rekrutskolerne helt eller delvis kan holdes om vinteren. I dette tilfælde vil det formentlig bli nødvendig at opta til overveielse, hvorvidt vinterbyggede rekrutskoleetablissementer maa bli at opføre i nærheten av byerne.

Der er derhos iaar allerede bevilget betydelige summer til bebyggelse paa ekserserpladsene saavel ordinært som ekstraordinært (jfr. tillæg 3 til indst. S. X 1914), hvilket i forbindelse med de beløp, som indstilles til bifald i nærværende indstilling, vil skaffe arbeide nok i kommende budgettermin saavel for vedkommende militære bygningsautoriteter som for de private entreprenører. Komiteen har derfor fundet at burde indskrænke sig til at foreslaa avsat til bebyggelse paa ekserserpladsene kr. 600 000,00, idet komiteen skal henstille til administrationen at fremkomme med en redegjørelse og en samlet plan for den paakrævede bebyggelse paa vore ekserserpladser samt i forbindelse hermed med forslag om anvendelsen av det her avsatte beløp.

I henhold til foranstaaende indstilles titlen med kr. 1 100 000,00, hvorav til bebyggelse paa befæstningerne bevilges kr. 500 000,00, mens kr. 600 000,00 avsættes til bebyggelse paa ekserserpladsene og blir at anvende efter Stortingets nærmere bestemmelse senere.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Tit. 11. *Forsterkning av Bergens befæstninger* opføres i forelægget med kr. 500 000,00.

Der meddeles i propositionen paa side 83—85, hvortil henvises, en oversigt over de forslag og uttalelser, som foreligger saave

angaaende en forsterkning av det nuværende stationære forsvar ved nordre indløp til Bergen som vedrørende en befæstning av Bergens landfronter.

Saasnart Bergensbanen i 1898 var avsluttet bygget, blev der nedsat en kommission — den saakaldte Kloneskommission — for at ta under overveielse, hvorledes man bedst skulde tilveiebringe en effektiv beskyttelse mot fiendtlige forsøk paa avbrytelse av nævnte bane ved Sørfjorden.

Senere har der været avgitt en række betænkninger, uten at departementet har fundet anledning til at fremlægge noget forslag. De fleste militærautoriteter synes at holde paa befæstningsanlæg paa nordre spidsen av den mellem Byfjorden og Sørfjorden fra Bergen nordover stikkende halvø (Klones, Horviksnes), mens enkelte foretrækker en forsterkning av de nuværende anlæg i Herlø-avsnittet og Haav-avsnittet.

De antagelig nødvendige utgifter ved de forskjellige alternativer har været anslaaet til ca. 2 millioner kroner.

Kommandanten paa Bergens befæstninger har derhos under 4de november 1913 avgitt et detaljert forslag til befæstning av Bergens landfronter, hvori som det væsentligste anlæg indgaar et fort paa Gulstenen, et fjeld beliggende ca. 5 km. syd for Bergen.

Omkostningerne ifølge kommandantens forslag er beregnet til kr. 2 400 000,00.

Departementet har endnu ikke kunnet ta standpunkt til disse forslag, da de ikke foreligger tilstrækkelig utredet.

Med henvisning til den store betydning, en styrkelse av Bergenshalvøens forsvar vil ha, foreslaar departementet ved nærværende anledning avsat kr. 500 000,00 til forsterkning av Bergens befæstninger.

Komiteens flertal — 14 medlemmer — er enig med departementet i, at en styrkelse av Bergenshalvøens forsvar bør iverksettes saa snart som mulig. Efter de foreliggende opplysninger er Bergens kystbefæstninger ved de nordre indløp svake, hvortil kommer, at Bergenshalvøen har flere ubeskyttede, men bekvemme landgangspunkter for iverksettelse av ekspe-

ditioner mot befæstningernes ryg samt mot Bergen og Bergensbanen.

Efterat de nuværende befæstninger blev anlagt, er Bergens strategiske betydning i høi grad øket, først og fremst derved, at byen er blit endepunktet for Bergensbanen, der danner den kommunikationslinje, som under en krig i væsentlig grad maa sikre landet tilførsel av enhver art, og dernæst paa grund av de nuværende utenrikspolitiske forhold i Nord-Europa med den sterke koncentration av stormagtsflaater ved Nordsjøen.

Under disse omstændigheter finder flertallet, at befæstningsanleggene paa Bergenshalvøen bør tilgodesees i større utstrækning end gjort i propositionen, og komiteen vil derfor indstille paa, at der foruten de av departementet opførte kr. 500 000,00 yderligere avsættes til forsterkning av Bergens forsvar kr. 500 000,00 eller ialt kr. 1 000 000,00, som blir at anvende efter Stortingets nærmere bestemmelse.

Komiteens mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot.

Tit. 12. *Mitraljører med tilbehør for hæren* opføres med kr. 400 000,00.

Departementetrede gjør i propositionen paa side 85—86, hvortil henvises for behovet av 6,5 mm. mitraljører ved befæstningerne samt videre for et av kommanderende general (generalinspektøren for infanteriet) fremsat forslag om anskaffelse av lette mitraljører til samtlige infanteriets bataljoner, hjulrytterkompanier og eskadroner. Totalbehovet efter dette forslag skulde bli ca. 480 lette mitraljører for linjen. Som en første anskaffelse av mitraljører til underavdelingerne foreslaaes et antal av 172 stk.

Departementet slutter sig til forslaget, idet det fremholder, at en saadan anskaffelse av mitraljører i betrægtelig grad vil øke avdelingernes kampverdi, hvilket med vor numeriske faatallighet maa tillægges den største vekt. Da der ogsaa bør tildeles kystbefæstningerne en del lette mitraljører, opstiller departementet ca. 220 mitraljører som det foreløbige maal for en anskaffelse.

Hvis dette antal skal tilveiebringes inden en rimelig tid, maa der enten foretages større indkjøp i utlandet av selve mitraljøserne eller træffes ekstraordinære foranstaltninger til forøkelse av Kongsberg vaabenfabriks produktionsevne.

Departementet drøfter i propositionen paa side 86—87 disse alternativer og kommer til det resultat, at man bør gaa til opprettelse av en egen mitraljøseavdeling ved vaabenfabrikken, mens man innskærper sig til at indkjøpe 50 mitraljøser fra utlandet.

Departementet foreslaar i henhold hertil det under nærværende titel opførte beløp kr. 400 000,00 anvendt saaledes:

1. Indkjøp av 50 mitraljøser kr. 75 000,00
2. Til opprettelse av en mitraljøseavdeling ved Kongsberg vaabenfabrik » 40 000,00
3. Til fabrikation ved Kongsberg vaabenfabrik av 100 mitraljøser » 110 000,00
4. Transportmateriel og tilbehør for 150 mitraljøser » 135 000,00
5. Anskaffelse av raamaterialer for mitraljøseammunition . . . » 40 000,00

Sum kr. 400 000,00

Oprettelsen av egen mitraljøseavdeling er beregnet til:

- a) Bygning kr. 52 000,00
- b) Kraftledninger m. v. » 5 000,00
- c) Maskiner » 26 000,00
- d) Tilfældig og uforutset . . . » 7 000,00

Sum kr. 90 000,00

Herav er forutsat utredet av vaabenfabrikkens ordinære driftsbevilgning til maskiner kr. 15 000,00.

Endvidere har vaabenfabrikken av optjent overskud paa privatarbeide i terminen 1908—1909 og 1909—1910 avsat et beløp paa tilsammen kr. 28 000,00, som nu med renter er vokset til ca. kr. 35 000,00 (jfr. budgetpropositionen, 1910, side 95). Beløpet var oprindelig forutsat anvendt til anlegg av et presseverk for fabrikation av projektiler, men efter at al virksomhet vedrørende ammunitionen nu er henlagt til Raufoss, antar departementet, i tilslutning til felttøimesteren, at

presseverket bør anlægges paa sidstnævnte sted.

Det av Kongsberg vaabenfabrik avsatte beløp (ca. kr. 35 000,00) foreslaar departementet under disse omstændigheter anvendt til delvis dækning av utgifterne ved anlegg av en mitraljøseavdeling.

Den fornødne kraft til denne avdeling, 80 à 100 hk., er midlertidig, indtil de paa-tænkte planer om Laagens regulering blir gjennomført, tænkt leiet fra Kongsberg kommunale elektricitetsverk for en pris av ca. kr. 60,00 à 65,00 aarlig pr. hk.

Komiteens flertal—14 medlemmer—er principielt enig i ønskeligheten av, at vore mitraljøser i størst mulig utstrækning fabrikeres hjemmee men i nærværende tilfælde nærer man betænkeligheter ved at tiltræde departementets forslag om utvidelse av anlæggene ved Kongsberg vaabenfabrik. Der foreligger for tiden store krav paa mitraljøser saavel ved befæstninger som ved felthæren, ifald man saaledes som foreslaat av departementet skrider til indførelse av lette avdelingsmitraljøser, hvortil komiteens flertal for sit vedkommende intet har at bemerke.

Da fabrikationen av mitraljøser ved vaabenfabrikken selv ved en utvidelse av anlæggene vil ta lang tid, mens paa den anden side hærens behov for mitraljøser er forholdsvis sterkt begrenset, finder komiteens flertal det mindre formaalstjenlig at oprette en egen mitraljøseavdeling ved vaabenfabrikken.

Man antar, det er mere hensigtsmessig, at der ved nærværende anledning anvendes et større beløp end av departementet forutsat til indkjøp av mitraljøser med fornødent tilbehør fra utlandet samt til anskaffelse av transportmateriel og raamaterialer for mitraljøseammunition. Samtidig forutsættes mitraljøsefabrikationen ved vaabenfabrikken fortsat som hittil for den ordinære drifts bevilgning, hvilken, om det maatte ansees paakrævet, faar søkes forhøiet i hensigt at øke mitraljøsefabrikationen.

Komiteens flertal vil i henhold hertil indstille paa en bevilgning under nærværende titel av kr. 300 000,00 til anskaffelse efter departementet nærmere bestemmelse av mitraljøser med tilbehør, idet man dog gaar ut

fra, at transportmateriel m. v. tilvebringes ved indenlandsk fabrikation.

Komiteens mindretal — Mjøen og Stinessen — stemmer for propositionen.

Et mindretal — Buen, Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer mot enhver bevilgning under nærværende titel.

Tit. 13. Hjemmefabrikation av torpedoer

opføres med kr. 300 000,00.

Paa foranledning av marinens minevæsen har departementet latt nærmere utrede spørsmålet om fabrikation av vore torpedoer inden landet.

De samlede utgifter ved det egentlige fabrikanlæg anslaa minevæsenet til ca. kr. 150 000,00, hvorav kr. 125 000,00 til anskaffelse av maskiner og kr. 25 000,00 til utvidelse av minevæsenets nuværende verksteder. Hertil kommer saa kr. 65 000,00 til anskaffelse av hjelpeverktøi samt kr. 20 000,00 til modeller, saa det hele anlæg skulde komme paa kr. 235 000,00.

Fabrikationen er forutsat drevet i kontrakt med Whitehead, saaledes at vi ialfald foreløbig kun bygger torpedoer efter Whiteheads tegninger og i samraad med dette firma. For fabrikeringsretten maa betales en avgift pr. torpedo av ca. kr. 1 180,00.

Foruten de økonomiske fordele, som vi vil opnaa ved selv at fabrikere vore torpedoer, vil hjemmefabrikationen faa en gjennomgripende betydning for hele torpedovaabnets effektivitet — se herom propositionen side 89 -90.

Departementet har intet at bemerke til minevæsenets forslag og opfører kr. 235 000,00 til anlæg av en torpedofabrik ved marinens hovedstation.

Endvidere foreslaar departementet i tilslutning til minevæsenet kr. 12 000,00 til administration m.v. det første aar fordelt saaledes:

1 konstruktør og tegner, aarlig løn	kr. 3 400,00
1 driftsingeniør	» — - 3 400,00
2 formænd à kr. 2 000,00	. . . - 4 000,00
Stipendium for den militære bestyrer av fabrikken - 1 200,00

Spørsmålet om en økning av det overordnede personel, naar fabrikken, er færdig, vil departementet opta til behandling i et senere budgetforelæg eller i forbindelse med forslag til forandring av marinens organisation.

Departementet foreslaar videre bevilget kr. 45 000,00 til opførelse av ny kontorbygning med magasiner for minevæsenet paa Krim samt kr. 8 000,00 til indredning av minevæsenets nuværende kontorbygning paa Bromsjordet for haandverkskorpset og eventuelt torpedo-skolen.

Der henvises angaaende disse forslag nærmere til propositionen side 91.

Det av departementet under nærværende titel opførte beløp fordeler sig saaledes paa følgende foranstaltninger:

1. Anlæg av torpedofabrik m.v.	kr. 235 000,00
2. Administration m. v. ved fabrikken det første aar	. - 12 000,00
3. Opførelse av ny kontorbygning med magasiner for minevæsenet paa Krim	. . . - 45 000,00
4. Indredning av minevæsenets nuværende kontorbygning paa Bromsjordet for haandverkskorpset m. v. - 8 000,00

Sum . . kr. 300 000,00

Komiteens flertal — 10 medlemmer — er enig i ønskeligheten av at gjøre sig uavhengig av utlandet med hensyn til fabrikationen av torpeder, men da spørsmålet om Kristianiafjordens ytre forsvar endnu ikke har fundet sin løsning — hvilket dog forhaabentlig vil ske i en nær fremtid — finder man for nærværende ikke at kunne anbefale, at der skrives til uogen utvidelse av verkstedanlæggene paa Horten.

Komiteens flertal indstiller i henhold hertil, at det opførte beløp, kr. 300 000,00, nu avsættes til hjemmefabrikation av torpedoer og senere blir at disponere efter Stortingets nærmere bestemmelse, naar ovenomhandlede spørsmål har fundet sin avgjørelse.

Komiteens mindretal — Ameln, Sparre, Svendsbøe og Ustvedt stemmer for den kongelige proposition.

Et andet mindretal — Buen Gausdal og Jul. Halvorsen — stemmer imot denne bevilgning.

Av foranstaaende vil fremgaa, at man indenfor rammen av den kongelige propositions totalbeløp har reservert for andre formaal end angit i forelægget følgende beløp:

Under titel 6, flyvevæsenet . . .	kr. 100 000,00
— » 7, diverse materiel for hæren . . .	- 500 000,00
— » 12, mitraljøser med tilbehør . . .	- 100 000,00

Tilsammen kr. 700 000,00

hvilket beløp komiteen finder bør avsættes med kr. 500 000,00 til forsterkning av Bergens befæstninger — jfr. ovenfor titel 11 — og kr. 200 000,00 sammen med de under tit. 1 avsatte beløp.

I tilslutning til hvad der under tit. 3, flaaestationerne, er uttalt angaaende avsætningssspørsmålet har der inden komiteen sterkt været fremholdt, at det vilde ha betegnet et kraftigere løft for forsvaret, om man ved denne anledning havde koncentrert sig om enkelte viktige formaal, som f. t. er traadt i forgrunden, nemlig: Kristianiafjordens forsvar, flaaestationernes istandbringelse, forsterkning av Bergens og Ofotens befæstninger, fuldførelse av Glommenlinjens stationære forsvar samt dækning av utgifterne ved vernepligtsalderens nedsættelse.

Endelig vil komiteen ha bemerket, at skulde merutgiften — ca. kr. 400 000,00 — ved den besluttede forlængelse av regimentssamlingen med 6 dage ved den endelige balansering av budgettet 1914—1915 helt eller delvis kunne dækkes av ordinære midler, er det komiteens forutsætning, at et tilsvarende beløp bør bli at anvende til ekstraordinære forsvarsforanstaltninger efter Stortingets nærmere bestemmelse, idet man da i første række vil peke paa de foran under tit. 7 omhandlede foranstaltninger — særlig anskaffelse av sanitetsmateriel — som man ved nærværende anledning ikke har fundet plads for.

Et mulig overskud av forsvarsskatten bør efter komiteens mening avsættes efter Stortingets nærmere bestemmelse sammen med de under 1 avsatte beløp.

Naar komiteen i nærværende indstilling har foreslaat avsat en række beløp til nærmere angivne formaal at anvendes efter Stortingets nærmere bestemmelse, da er det under den forutsætning, at planer og overslag om mulig forelægges Stortinget til høsten.

Komiteens mindretal, Buen, Jul. Halvorsen og Gausdal, kan ikke, hverken hvad præmisser eller konklusion angaar, slutte sig til flertallet, og vil bemerke:

Den kongl. proposition, som danner grundlaget for flertallets indstilling, har sin egen eiendommelige tilblivelse, som har sat sit præg paa saken i det hele. Den er ikke fremkommet som følge av sterke, uopsættelige krav. Den foreligger heller ikke slik, at man faar indtryk av, at de svære bevilgninger, som foreslaaes, behøves til utførelse av en vel overveiet og en vel gjennomtænkt forsvarsplan. Propositionen synes nærmest at være fremkastet i hui og hast for at døive de fra enkelte hold sterke og hysteriske skrig om i jubilæumsaaret at styrke landets forsvar.

At det er slik som her antydnet, bestyrkes ogsaa deri, at saavidt man av trontalen og debatten derom kan forstaa, var det regjeringens mening, at de fleste av disse spørsmåal skulde behandles av den bebudede forsvarskommission.

Hastverket har sat sit præg baade paa propositionen og flertalsindstillingen. Saa litet forberedt og saa litet planlagt og gjennomtænkt er saken, at baade propositionen og indstillingen konkluderer med, at de største beløp skal avsættes.

Kr. 5 230 000,00 eller omtrent halvparten av den hele bevilgning tænkes anvendt til Kristianiafjordens forsvar. I 1912 blev der bevilget og avsat kr. 700 000,00 til samme øiemed. Disse ligger endnu uanvendte, fordi de sakkyndige er uenige om næsten alt og enige om næsten intet.

Naar saken stiller sig slik for de sakkyndige, maa den civile derav dra den slut-

ning, at enten er opgaven uløselig med de midter og kræfter, landet raader over, eller saa mangler vi mænd, som kan løse opgaven, eller kanske begge dele.

Et ganske eiendommeligt forhold, som er egnet til at vække opmærksomhet, er ogsaa det, at der fra administrationens side ikke er git nogensomhelst oversigt over de fremtidige aarlige merutgifter, som foraarsakes ved de foreslaaede ekstraordinære forsvarsforanstaltninger.

Naar man til dette endvidere tar i betragtning landets mindre gode finansielle stilling — maa det mildest talt betegnes som letsindighet at gaa til denne millionbevilgning paa et saa daarlig forberedt og løst grundlag. Man er nødt til at regne med, at disse løse overslag vil dra store efterbevilgninger efter sig.

Foruten de anførte store og vegtige grunde, som taler imot denne bevilgning, kommer mindretallets fra flertallets vidt forskjellige grundsyn paa alle militære foranstaltninger som det sidste og vegtigste argument for mindretallet til at stemme mot flertalsindstillingen.

Alle hensyn tat i betragtning kommer mindretallet til det resultat at maatte foreslaa, at st. prp. nr. 120 (1914) om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret ikke bør bifaldes.

Da imidlertid regjeringen synes at ha fundet utvei for at skaffe de kr. 11 600 000, som flertallet foreslaar anvendt til militærforanstaltninger, og mindretallet finder at kunne være enig i den tanke at gjøre noget ekstraordinært for landet i jubilæumsaaret, vil mindretallet i tilslutning til et forslag fra den socialdemokratiske gruppe, trykt som dokument nr. 15 d. a. — fremholde, at pengene bør anvendes til jernbanebygning.

Der er en stor række av berettigede krav paa jernbaneforbindelser, som ikke kan imøtekommes i en ønskelig fremtid, uten at der tages et ekstraordinært løft.

Av disse krav har Nordlandsbanen, Sørlandsbanen og Trysilbanen trængt sig længst frem i rekken og saaledes især tiltrukket sig opmærksomheten.

G a u s d a l er mindretallets ordfører.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen til Stortinget at fatte følgende

b e s l u t n i n g e r :

Tit 1.	Til Kristianiafjordens forsvar avsættes	kr 5 300 000,00
	foruten de i 1912 til flaaestation i Kristianiafjorden avsatte kr. 700 000,00	
- 2.	Til flaaestationen bevilges:	
	a) i Bergen	kr. 850 000,00
	b) i Kristiansand	- 110 000,00
	foruten de i 1912 avsatte kr. 100 000,00.	
	c) i Ramsund	- 100 000,00

		1 060 000,00
- 3.	Til Trondhjemsfjordens flaaestation avsættes	- 440 000,00
	foruten de i 1912 avsatte kr. 100 000,00.	
- 4.	Til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge avsættes	- 600 000,00
- 5.	Til kommandoplads paa befæstningerne bevilges	- 300 000,00
- 6.	Til brisantammunition for hæren bevilges	- 500 000,00
- 7.	Til beklædning og utrustning for hæren bevilges	- 700 000,00
- 8.	Til bebyggelse paa befæstninger bevilges	- 500 000,00
- 9.	Til bebyggelse paa ekserserplads avsatte	- 600 000,00
- 10.	Til forsterkning av Bergens forsvar avsættes	- 1 000 000,00
- 11.	Til anskaffelse av mitraljøser bevilges	- 300 000,00
- 12.	Til hjemmefabrikation av torpedoer avsættes	- 300 000,00

	Tilsammen	kr. 11 600 000,00.

hvilke beløb blir at opføre paa det ekstraordinære forsvarsbudget for 1914—1915.

Kristiania i den kombinerte budget- og militærkomite den 26de juni 1914.

W. Konow,
formand.

Ivar Aavatsmark,
ordfører for tit. 2-12.

C. Sparre,
ordfører for tit. 1.

L. Kragtorp,
sekretær.

Hemmelig.

74.

Indst. S. LXIII.

(1914).

Indstilling fra den forsterkede budgetkomite og militærkomiteen i forening angaaende forføininger til hævdelse av rikets neutralitet.

(St. prp. nr. 151).

Til Stortinget.

Budgetkomiteen — forsterket med Hagerup Bull og Chr. H. Knudsen — og militærkomiteen i forening har gjennomgaat de i st. prp. nr. 151 givne opplysninger om de militære forføininger, som er trufne til sikring av rikets neutralitet.

I forbindelse med denne proposition har departementet i skrivelse av 11te ds. til nærværende komite fremholdt følgende:

»I propositionen er forsvarsdepartementet foreslaaet bemyndiget til at utrede de med indkaldelse av en ny avløsning av artilleri-, signal- og minemandskaper ved samtlige kystbefæstninger forbundne utgifter.

Departementet finder efter det foreliggende at maatte bemerke, at hvorledes end situationen utvikler sig, vil forholdene sandsynligvis medføre, at man ogsaa med hensyn til de for befæstningernes dækning indkaldte tropper maa træffe visse forføininger.

Selv om det maatte vise sig, at man ikke behøver at forsterke dækningsavdelingene, tilsiger nemlig billighet, at avdelingene efter en viss tids forløp ombyttes med

andre avdelinger for at fordele byrderne ved denne ekstraordinære indkaldelse. Efter departementets mening maa man nemlig gjøre regning paa, at den nuværende tilstand kan vedvare i flere maaneder.

Man maa ogsaa være forberedt paa, at forholdene kan medføre nødvendigheten av at indkalde flere tropper, end man nu har indkaldt for hævdelsen av vor nøitralitet.

Uten nærmere at gaa ind herpaa anser departementet det paakrævet, at regjeringen har bemyndigelse hertil i paakommende tilfælde. Man skal kun bemerke, at denne bemyndigelse selvfølgelig vil bli benyttet under den strengeste avveien av hensynene til alle sider.

Man tillater sig i henhold til foranstaaende at foreslaa, at propositionens punkt 2 gives følgende ordlyd:

»Stortinget samtykker i yderligere indkaldelse av den del av rikets stridskræfter, som maatte vise sig nødvendig.«

Ved konferanse med generalstabschefen har departementet bragt paa det rene, at generalstabens etterretningsvæsen ikke er saaledes organisert, at det kan magte sin overmaade betydningsfulde opgave under den foreliggende situation.

Departementet agter derfor at foranledige stillet til generalstabschefens disposition et passende beløp for at etablere en betryggende ordning av etterretningsvæsenet. Departementet antar, at man maa regne med, at et beløp av indtil kr. 10 000,00 bør have til disposition.

Som bekjendt er generalstabens plan og organisation optat til revision, og departementet skal derfor i sin tid komme nærmere tilbake til dette spørsmåal. Selvfølgelig vil der nu kun træffes midlertidige anordninger.

Angaaende familietillægget skal departementet derefter tillate sig at bemerke følgende:

Efter de i departementet anstillede beregninger — som er bygget paa opgaver fra det statistiske centralbyrå over antal gifte og antal barn — vil utgifterne for de nu ekstraordinært indkaldte vernepligtige med de i propositionen foreslaaede satser (60 øre + 30 øre for hvert barn under 16 aar) andra til kr. 7 000,00 pr. dag.

Til sammenligning skal anføres, at utgiften efter de i tillægsregulativet opførte satser (40 øre + 20 øre) vilde utgjøre kr. 4 600 pr. dag.

Forhøies satserne til 80 øres familietillæg med 40 øre pr. barn blir utgiften kr. 9 200,00.

En forhøielse til 90 øres familietillæg med 30 øres tillæg pr. barn vil koste kr. 8 600,00 pr. dag.

Som det herav vil sees medfører allerede de i propositionen foreslaaede satser en ikke ubetydelig øket utgift, nemlig kr. 2 400,00 pr. dag, utover det regulativmæssige familietillæg for fred.

Ved fastsættelsen av familietillægget maa man imidlertid være opmerksom paa, at satserne ogsaa maa gjøres gjældende ved den forsterkning av nøytralitetsvernet, som naarsomhelst kan bli nødvendig, samt ved den

hele hærs opsætning paa krigsfot, jfr. propositionen side 5—6.

De økonomiske konsekvenser av de foran antydede forhøielser vil fremgaa av følgende:

Ved den hele hærs mobilisering vil efter det gjældende krigsregulativ, hvor satserne for de vernepligtiges familietillæg svarer til helt familietillæg i fredsregulativet (40 øre + 20 øre pr. barn under 16 aar) den samlede utgift for hele hæren bli ca. kr. 72 000,00 pr. dag.

Forhøies tillægget til 60 øre + 30 øre, altsaa overensstemmende med propositionen, blir den daglige utgift kr. 100 000,00.

Med en sats av 80 øre + 40 øre blir utgiften kr. 126 000,00 og med en sats av 90 øre + 30 øre kr. 118 000,00 pr. dag.

Departementet kan derfor ikke tilraade, at der fastsættes høiere satser end i propositionen foreslaat.

Ifølge det nugjældende tillægsregulativ utbetales helt familietillæg til alle ekstraordinært indkaldte og uten hensyn til trang. Ogsaa økonomisk vel situerte vernepligtige, som intet familietillæg trenger, vilde saaledes nyde godt av den i propositionen foreslaaede forhøielse. Dette finder departementet litet rimelig. Man skulde derfor anse det ønskelig, at der ved kgl. resolution fastsættes midlertidig gjældende regler for utbetaling av familietillæg, saaledes at det forhøiede tillæg ikke blir at utbetale til økonomisk velstillede vernepligtige.

Saafernt dette vinder bifald, forutsættes, at regjeringen vil staa frit ogsaa ved en eventuel utbetaling av familietillæg efter krigsregulativet.

Punkt 3 i propositionen foreslaaes i henhold til foranstaaende git følgende ordlyd:

»Stortinget samtykker i:

- a. at de i »Regulativ for tillæg til hærens tjenestemænd i fred« pkt. 6 opførte satser for helt familietillæg indtil videre forhøies saaledes, at helt familietillæg utbetales med kr. 0,60 pr. dag med et tillæg av kr. 0,30 pr. dag for hvert barn under 16 aar.
- b. at Kongen træffer nærmere bestemmelser om de regler, hvorefter utbetaling av familietillægget skal ske».

Idet komiteen henviser til propositionens redegjørelse for de trufne forføininger, vil man indstille til Stortinget at godkjende disse.

Komiteens flertal — 15 medlemmer — vil under henvisning til departementets foran citerte skrivelse indstille paa, at regjeringen gives bemyndigelse til at utrede de utgifter, som i tilfælde maatte bli foranlediget ved indkaldelse av den del av rikets stridskræfter, som maatte vise sig nødvendig til sikring av rikets neutralitet.

Komiteens medlemmer Buen, Gausdal, Jul. Halvorsen og Knudsen kan ikke under de nuværende forhold motsætte sig de trufne neutralitetsforanstaltninger, men vil samtidig ha uttalt, at den forfærdelige krig, som nu raser mellem stormagterne, med tydelig klarhet viser, hvor berettiget den socialdemokratiske fredspolitik er, særlig for et litet land som vort.

Videregaaende militærforanstaltninger end de allerede trufne kan kun befryktes at fremkalde en nervøsitet, som lammer befolkningens moralske og økonomiske motstandskraft og som derfor til det ytterste maa søkes undgaat.

I henhold hertil fremsætter nævnte medlemmer følgende forslag til punkt 2 i indstillingen:

»Regjeringen bemyndiges at utrede de utgifter, som i tilfælde maatte foranlediges ved avløsning av de indkaldte mandskaper.«

Komiteen vil henstille til forsvarsdepartementet, at der sørges for tilstrækkelig bevogtning av vore magasiner og militære beholdninger, forsaavidt saadan forføining ikke allerede skulde være truffet.

Hvad familietillægget angaar vil komiteen foreslaa, at dette under de nuværende ekstraordinære forhold for dem, for hvilke det maatte vise sig paakrævet, forhøies noget utover, hvad departementet har bragt i forslag, idet man finder, at helt familietillæg for disse pas-

sende kan ansættes til kr. 0,90 pr. dag med tillæg av kr. 0,30 pr. dag for hvert barn under 16 aar. For utbetaling av forhøielsen (kr. 0,50 + 0,10) blir paa sedvanlig maate at tilveiebringe attest om vedkommendes formuesforhold. Komiteen er enig i, at der ved kongelig resolution fastsættes midlertidig gjældende regler for utbetaling av familietillæg, saaledes at forhøielsen ikke blir at utbetale til andre end dem, for hvilke det maatte være paakrævet.

I henhold til foranstaaende indstilles til Stortinget at fatte følgende

beslutninger:

1. Stortinget godkjender de til sikring av rikets neutralitet trufne militære forføininger.
2. Regjeringen bemyndiges til at utrede de utgifter, som i tilfælde maatte bli foranlediget ved indkaldelse av den del av rikets stridskræfter, som maatte vise sig nødvendig til sikring av rikets neutralitet.
3. Stortinget samtykker i:
 - a. at de i »regulativ for tillæg til hærens tjenestemænd i fred« pkt. 6 opførte satser for helt familietillæg indtil videre kan forhøies saaledes, at helt familietillæg utbetales med kr. 0,90 pr. dag med et tillæg av kr. 0,30 pr. dag for hvert barn under 16 aar.
 - b. at Kongen træffer nærmere bestemmelser om de regler, hvorefter utbetaling av familietillægget skal ske.

Kristiania i den forsterkede budgetkomite og militærkomiteen den 12te august 1914.

W. Konow,
formand.

Ivar Aavatsmark,
ordfører.

L. Kragtorp,
sekretær.

Tillæg til indst. S. X.

(1914)

Indstilling fra militærkomiteen angaaende oprettelse av garnisonsavdelinger paa befæstningerne m. v.

(St. prp. nr. 134, 1913.)

Til Stortinget!

Denne sak blev forelagt forrige Storting og oversendt denne komite til avgivelse av indstilling. Til samme tid fremsattes ogsaa forslag til omordning av fæstningsartilleriets underofficersskole (st. prp. nr. 135, 1913), likeledes tilstillet denne komite til avgivelse av indstilling. Paa grund av en nedsættendes befalskommissions eventuelle mandat at ta alle militære skolepørsmål under revision, fandtes det ubetimelig da at behandle nævnte skoles omordning, og denne sak maatte sammen med den førstnævnte foreslaaes ikke tat under behandling av daværende Storting (kfr. indst. S. nr. 245, 1913).

Naar komiteen fandt det tilraadelig at foreslaa saken utsat, var dette i tillid til uttalelser i den kgl. proposition, hvilke uttalelser yderligere blev præcisert av forsvarsdepartementets chef under sakens behandling den 19de juli 1913 om, at midlertidige foranstaltninger var og vilde bli fremtidig truffet, indtil den nye ordning kunde træde ikraft 15de mars 1914 (jfr. St. forh. side 2462 for 1913).

Imidlertid blev efter forslag av et flertal i komiteen vedtat en bevilgning av kr. 30 000,00 til forskjellige byggearbeider

vedrørende garnisonsavdelingerne omkring paa befæstningerne (kfr. prp. side 17 1ste spalte under B).

Ved skrivelse av 14de januar d. a. har forsvarsdepartementet meddelt militærkomiteen, at det fastholder sit forslag i st. prp. nr. 134 av 1913 angaaende oprettelse av garnisonsavdelinger paa befæstningerne, dog med undtagelse av, at det i prp. side 12 foreslaaede tillæg kr. 800,00 til hver av kommandanterne paa Tønsberg, Agdenes og Kristiansands befæstninger ikke længere fastholdes.

Videre meddeles, at spørsmålet om anvendelse av de 3 maaneders sjøvernepligtige nu staar noget anderledes, efter hvad der er anført i departementets budgetforslag for marinen for kommende termin. (Jfr. st. prp. nr. 1, hovedpost XI B, 1914, side 19). Her er der nemlig bragt i forslag, at alle de mandskaper, som utskrives til marinen, fremtidig skal indkaldes til 12 maaneders øvelser. — Vernepligtslovens bestemmelse om, at de mandskaper, som ikke indkaldes til den fulde øvelsestid, skal gjøre tjeneste ved sjøvæbningen i 3 maaneder, vil bli foreslaat ophævet. Disse mandskaper vil da utskrives til hæren.

I propositionen anføres, at ordningen